Universita Karlova

Filosofická fakulta

Ústav hospodářských a sociálních dějin

Bakalářská práce

Luboš Studený

Monopol na pravdu. Revize pohledu na poválečnou minulost v Česku a v Izraeli

Monopoly of Truth. The Postwar History Revision in the Czech Republic and in Israel

Praha 2015 Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Matěj Spurný, Ph.D.

Rád bych poděkoval svému vedoucímu Mgr. Matějovi Spurnému, Ph.D., za ochotu pustit se do neprobádaných vod a za cenné připomínky a kritiku. Také bych chtěl poděkovat kolegům a přátelům nejen ze semináře, kteří mi poskytovali mnohé rady a podporu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 7. 8. 2015 podpis:

Abstrakt

Práce se věnuje srovnání trajektorií revize poválečné historie v Česku a v Izraeli, přičemž komparace s českým případem má sloužit jako referenční rámec pro uvedení sporů v izraelské historiografii do českého prostředí. Po teoretickém úvodu druhá část analyzuje vývoj izraelské historiografie s využitím generačního modelu a především tzv. „novou historiografii“ a diskusi, jež tato skupina vyvolala. V následující komparační části srovnává debatu o „odsunu“ s debatou o příčinách vzniku palestinského uprchlického problému.

Klíčová slova

Izrael, Noví historikové, historiografie, odsun, spor, veřejný prostor, hegemonie

Abstract

The paper deals with comparison of trajectories of the post-war history revision in Czechoslovakia and Israel where the comparison with the Czech case should serve as a referential framework for introducing the disputes in Israeli historiography into the Czech environment. After the theoretical introduction, the second part analyses the development in Israeli historiography using a generation model and mainly the “new historiography” and the discussion that this group provoked. The following comparative part compares the debate on the post-war “resettlement” of Germans with the debate on the causes of the birth of the Palestinian refugee problem.

Key words

Israel, New historians, historiography, resettlement of Germans, dispute, public space, hegemony

Obsah

1. Úvod…….6

1.1 Několik vět na úvod ……..6

1.2 Základní literatura.……7

1.3 Metodologická východiska ……..9

1.4 Metoda komparace …….,…….14

2. Izraelská historiografie ……16

2.1 Počátky psaní o dějinách.…….17

2.2 Poválečné formativní událostí izraelské historické obce ……..24

2.3 Nová historiografie? ……..27

2.4 Cíle a strategie nové historiografie ……33

2.5 Kritika nové historiografie, její argumenty a strategie ……..35

2.6 Několik závěrečných poznámek k izraelské historiografii ……39

3. Komparace českého a izraelského revizionismu poválečné historie ……...42

3.1 Několik poznámek k vývoji české debaty o „odsunu“ ……..42

3.2 Revize historie v Česku a v Izraeli …….……44

4. Závěr? ……...50

Seznam literatury a pramenů……..52

1. Úvod

1.1 **Několik vět na úvod**

Historiografie patrně není na první pohled úplně dynamickou částí akademické sféry, která by aktivně vstupovala do veřejného prostoru a podílela se tak na utváření společnosti. Alespoň v některých případech je tomu však jinak. Těmi bývají často diskuse o událostech v nedávné minulosti, jež mají vysoký aktualizační potenciál. V dějinách moderní Palestiny je jich celá řada. V současné době se tak v izraelské historiografii vede několik sporů, které umožňují jejich aktérům využít těchto debat, jež jsou součástí širších procesů formujících izraelskou společnost, aby do těchto procesů vstoupili a ovlivnili je. A to ať už vědomě či nikoliv. Tyto spory mají formu souboje o revizi dominantní historické interpretace.

Práce je členěna do dvou hlavních částí. První se zabývá analýzou vývoje izraelské historiografie s důrazem na výše zmíněné spory, které jsou často ztotožňovány se skupinou tzv. „nových historiků“. Sleduje cíle a strategie obou stran, jak revidující, tak zastánců tradičního výkladu. V druhé části srovnávám trajektorie revize v Česku a v Izraeli na příkladu nejdiskutovanějších témat. Jde o debatu o transferu[1] německojazyčného obyvatelstva českých zemí po druhé světové válce a o příčinách vzniku palestinského uprchlického problému.

Prameny jsou pro mě práce autorů z izraelské a české historiografie. Dále také díla, která se těmto historiografiím a širšímu společenskému kontextu věnují, ať už introspektivní či psaná „zvenčí“.

Chtěl bych ještě zdůvodnit, proč jsem si vlastně jako referenční rámec k izraelské debatě o nových historicích vybral českou debatu o transferu německojazyčného obyvatelstva českých zemí. Existují zde totiž nejen zásadní podobnosti, ale i odlišnosti. Například transfery obyvatelstva probíhají v téměř stejném časovém období druhé poloviny 40. let, ale za odlišné situace. Oba byly výsledkem nedávného či stále probíhajícího konfliktu. V Izraeli probíhal transfer stále ještě během konfliktu a v Čechách po jeho skončení. V Izraeli se kladl velký důraz na interpretaci transferu jako

[1] Pro potřeby úvodu jsem zvolil neutrální pojem, který je vhodný pro použití i pro popis událostí na Blízkém východě v roce 1948. K použití termínů odsun/vyhnání/transfer viz pozn. 171.

živelného a dobrovolného. Alternativní a subverzivní způsoby výkladu začínají rezonovat po uplynutí relativně stejné doby, ale v tehdejším Československu je otevírající se diskuse umlčena. K dalším paralelám a rozdílům se ještě dostanu v ostatních částech práce, zejména v té komparační.

Možnost artikulace alternativních historických interpretací ve veřejném prostoru závisí na několika faktorech. Jednak na vzniku skupiny intelektuálů, která již není „příručími“ předcházející politické hegemonie, tedy se z jejího vlivu buď vymanila, nebo se jí nepodařilo získat a asimilovat, a jednak na rozpadu této politické hegemonie. Mou tezí je, že revizionistické debaty tohoto druhu se srovnatelným dosahem a rozsahem umožňuje právě až takový rozpad. Bez něho by nebyl umožněn odpůrcům tradiční historické interpretace vstup do veřejného prostoru, kde by mohli prosazovat svou interpretaci a proto je předpokladem historické revize. Očekávám, že to platí i v případě, kdy byla taková interpretace ve veřejném prostoru již dříve implicitně přítomna.

1.2 Základní literatura

Spory v izraelské historiografii se v českém prostředí prakticky netematizují, a také proto považuji českou debatu o „odsunu“ právě vhodnou k tomu, abych toto téma v české historiografii otevřel. Oba spory považuji za relevantní kvůli jejich společenské aktuálnosti a tomu, že odrážejí některé probíhající společenské procesy. Tedy existují sice významné rozdíly, ale podobnosti jsou také nezanedbatelné a považuji je pro uvedení do českého prostředí právě českou paralelou za natolik vhodné, že je komparace těchto dvou revizí přímo nasnadě.

Přestože se totiž v české historiografii místy objevují díla týkající se Izraele, zůstává spor nejen tamější historiografie o výklad izraelských dějin stranou pozornosti českého odborného výzkumu.

Ve světě se oproti tomu objevují práce, které se zabývají izraelskou a sionistickou historiografií. Není jich sice mnoho, jde spíše o dílčí studie a některé sborníky, ale i to je oproti českému prostředí významný posun. Převážně je to zásluha introspektivního obratu židovských historiků, ale téma se dočkalo ohlasu i v Německu a USA. Zde vyšlo několik sborníků, které se zabývají moderní izraelskou historiografií. Výběr těchto prací

mi bude poskytovat výchozí bod pro její analýzu. Jedná se především o sborník *Historikerstreit in Israel*[2], který editovala Barbara Schäferová, dále sborník *Making Israel*[3] editovaný samotným Bennym Morrisem, sborník *Israeli Historical Revisionism: From Left to Right*[4], který editovali Derek J. Penslar a Anita Shapirová a sborník *The Jewish Past Revisited*[5] s editací Davida N. Myerse a Davida B. Rudermana. Posledním významným sborníkem, z něhož vycházím, je *Jüdische Geschichtsschreibung heute*[6], který opět editoval David N. Myerse s Michaelem Brennerem. Zvláště sborník Bennyho Morrise představuje doposavad nejucelenější soubor studií zabývajících se samotným sporem, který noví historikové vyvolali, a jeho kontextem. Zároveň je v něm přetištěno několik zásadních textů z počátku debaty. Velmi blízký je mu obsahově i sborník Barbary Schäferové, jež sdružuje studie analyzující debatu o nových historicích, ale i studie o charakteru samotného sionismu. Vzhledem k nedostatku studií, které by se zabývaly přímo vlastním sporem, se v těchto sbornících objevují i stejné práce. Sborník Davida N. Myerse a Davida B. Rudermana se zabývá ve značné šíři celou izraelskou historiografií, např. jeruzalémskou školou a jednotlivými případovými studiemi, které jsou věnované určitým historikům, jejichž oblast výzkumu je soustředěna například na starší období jako středověk či starověk, což představuje samo o sobě bezesporu zajímavou třecí plochu, která hodně vypovídá o legitimizačním významu historie v Izraeli, ale to už je nad rámec této práce.

Považuji ještě za účelné vysvětlit své používání termínů izraelská a sionistická historiografie. Sionistickou historiografii chápu především tematicky jako historiografii zabývající se sionismem a nepřikládám jí žádné hodnotové zabarvení. Toto spojení budu používat výhradně v případě, když bude účelné zdůraznit to, že se zaobírá

---

[2] Schäfer, B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit.* Frankfurt am Mein 2000.

[3] Morris, B. (ed.) *Making Israel*. Ann Arbor 2007.

[4] Penslar, D. J., Shapira, A. (ed.) *Israeli Historical Revisionism: From Left to Right*. New York 2003.

[5] Myers, D. N., Brenner., M. (ed.) *The Jewish Past Revisited. Reflectins on Modern Jewish Historians.* Yale 1988.

[6] Brenner, M.. Myers, D. N. (ed.) *Jüdische Geschichtsschreibung heute: Themen, Positionen, Kontroversen.* Mnichov 2002.

dějinami sionismu.[7] A za izraelskou historiografii považuji produkci izraelských historiků. Ústřední postavení v mé komparaci budou ale mít pouze práce zabývající moderními židovskými dějinami.

1.3 Metodologická východiska

Pro samotnou komparaci, ale i pro ostatní části mé práce, je nutné vymezení několika klíčových pojmů, které budu dále používat, a jejichž koncept je různými autory vykládán odlišně a je nutné poukázat na to, z kterého vycházím. Předně jde o dichotomii paměti a historie.

„Základním činitelem pro vznik národa je zapomnění, řekl bych dokonce historický omyl. Proto také pokrok historické vědy často národ ohrožuje. Historické bádání totiž vynáší na světlo fakta o násilí, které provázelo zrod všech velkých útvarů, dokonce i těch, jež nakonec působily blahodárně. *Sjednocování se totiž vždy děje násilně.* (…) Podstatou národa je, aby všichni sdíleli mnohé a také aby všichni leccos zapomněli. Žádný Francouz neví, je-li Burgund, Alan, Taifal či Visigót. Každý francouzský občan musel zapomenout bartolomějskou noc či masakry na jihu ve 13. století.“ [8]

Paměť může být definována velice různě, ať už jako kolektivní, individuální, kulturní, sociální etc.[9] V tomto případě ji budu využívat jako kolektivní paměť národa, ať už židovského, palestinského či českého. Přičemž národ chápu jako „pomyslné politické společenství - a to existují v představách jako společenství ze samé své podstaty vnějškově ohraničené a svrchované“[10]. Toto společenství má společné kulturní

[7]Srov. Penslar, D. J. *Narratives of Nation Building: Major Themes in Zionist Historiography.* In: Myers, D. N., Brenner., M. (ed.) *The Jewish Past Revisited. Reflectins on Modern Jewish Historians.* Yale 1988, str. 104-127.

[8] Renan, E., *Co je národ?* In: Hroch, M. (ed.) *Pohledy na národ a nacionalismus. Čítanka textů*, Praha 2003, str. 24-35.

[9] Tuček, J., *Paměť.* In: Storchová, L. a kol. *Koncepty a dějiny*, Praha 2014, str. 244.

[10] Anderson, B., *Pomyslná společenství.* In: Hroch, M. (ed.) *Pohledy na národ a nacionalismus. Čítanka textů*, Praha 2003, str. 243.

hodnoty a kódy, má svůj vlastní společný prostor komunikace a jeho členové se s ním identifikují a jsou tak identifikováni i jinými takovými společenstvími.[11]

Ke vztahu paměti k historiografii neexistuje konsensuální vymezení. Z výše odcitovaného textu Ernsta Renana se zdá, že paměť národa, jejíž neoddělitelnou součástí je také zapomnění, stojí k historickému bádání v protikladu. „Je-li ambicí historie podat minulost tak, aby z ní nic podstatného nevynechala, pak paměť z ní vyvolává jen to, co se hodí k posilování kolektivu a opomíjí to, co by tento účel mohlo narušovat.“[12] Paměť vytváří dějiny svého národa, přičemž jejich výsledek promítá i do jejich průběhu. Vypráví události tak, že jejich posloupnost podléhá nutnosti, odsouvá je tím ze sféry kontingence a otevřené budoucnosti a překrývá je jednoduchými morálními koncepty, které mají sloužit konstrukci kolektivní identity. Historie zato odkrývá heterogenitu a nahodilost událostí a připomíná nepohodlná fakta, čímž tyto snahy paměti podrývá.[13] [14]

V naší definici tomu tak je ale pouze v ideálně typickém případě. Historik není vyčleněn ze sociálního prostoru a proudu času, což nutně ovlivňuje samotný proces bádání a znemožňuje dosáhnout objektivního poznání. Ve chvíli procesu historického poznávání je už „činně zapojen do sociálních vztahů, které jsou skrz naskrz prostoupeny kulturně partikulárními významy“[15].

Historie a paměť sice stojí na opačných pólech, ale jsou navzájem propojeny a korigují se. Paměť vytěsňující tendence historiografie a historie mytizující tendence paměti[16]. Historie je vlastně „jen jistou, byť intelektuálně reflektovanou, a tedy

[11] Šima, K. *Etnicita*. In: Storchová, L. a kol. *Koncepty a dějiny*, Praha 2014, str. 205.

[12] Barša, P. *Paměť národa a vědění historie.* In: Poliaková, M., Raška, J., Smyčka, V. (eds.). *Uzel na kapesníku - Vzpomínka a narativní konstrukce dějin*, Praha 2014, str. 38-47.

[13] Ibidem: 41.

[14] Srov. Nora, P.. *Mezi pamětí a historií*. In: Mayer, F. (ed.) *Politika paměti*. Cahiers du CEFRES, č. 13, 1998, str. 8-18.

[15] Ibidem: 43.

[16] Tuček. J. *Paměť*. In: Storchová, L. a kol. *Koncepty a dějiny*, Praha 2014, str. 245.

sebekritickou formou paměti“[17]. Obraz paměti a historie jako ideálních protikladů je tedy nerealistický. Při otočení pólů paměť-historie, může právě naplňovat „národní paměť ve veřejném prostoru v důsledku jejího plurálního a potenciálně konfliktního charakteru (…) demytizační funkci, kterou si v ideálně-typovém protikladu nárokovala historie“[18]. Historie oproti tomu může být využívána pro podporu či dokonce tvorbu dalších mýtů.

Tedy i přes předchozí kritiku historie (v ideálnětypickém případě) vědomě neslouží mýtotvorné funkci. Směřuje k poznání příčin a průběhu událostí. Z historického bádání pak vznikají různé interpretace, které se snaží získat hegemonní postavení ve veřejném prostoru. Přičemž neustále znovu vznikající konsensus má základ nejen v historii, ale i v paměti.[19] Odlišit paměť od historie můžeme také tím, že historie má metodu a je institucionalizována. Historická věda opírá značnou část své legitimity ve veřejném prostoru o instituce, které jsou zřizovány různými národními či nadnárodními celky. Což však nevylučuje, aby se při otočení pólů neinstitucionalizovala paměť.[20]

Kolektivní paměť zde používám ve smyslu národní paměti a to dominantní národní paměti. Obzvláště v Izraeli neexistuje např. jednoduchá etnická situace i v rámci jednoho „národa“ a proto nelze reflektovat každou minoritní verzi či část kolektivní paměti.

Jak už jsem výše naznačil, historické interpretace se snaží získat politickou činností hegemonní postavení ve společnosti a dosáhnout toho, aby společenský konsensus týkající se určitého tématu byl založen právě na nich. Vládnoucí vrstva pak využívá skupiny intelektuálů k upevnění své kulturní hegemonie a k normatizaci svého vlastního politického názoru, který může právě skrývat do kulturní podoby historické

[17] Barša, P. *Paměť národa a vědění historie.* In: Poliaková, M., Raška, J., Smyčka, V. (eds.). *Uzel na kapesníku - Vzpomínka a narativní konstrukce dějin*, Praha 2014, str. 44.

[18] Ibidem: 44.

[19] Ibidem: 45.

[20] Institucionalizaci paměti můžeme vidět na příkladu polského Institutu paměti národa, slovenského Ústavu paměti národa či českého Ústavu pro studium totalitních režimů.

interpretace.[21] K tomu používá převážně novou intelektuální vrstvu, kterou sama vytvořila.[22] A to, i když ta sama může být přesvědčena o tom, že je autonomní a na vládnoucí skupině nezávislá.[23] Svou vlastní činností se pak účastní aktivní přeměny světa v její prospěch, což odpovídá Gramsciho pojetí tvorby jako politiky.[24] Takovou činnost je nutné vykonávat i v autoritativním veřejném prostoru, neboť i když v něm nejsou jiné názory a tendence otevřeně artikulovány, tak vždy de facto existují a polemizuje se s nimi.[25] Při rozpadu hegemonie vládnoucí vrstvy se oslabuje její schopnost intelektuály vstřebávat a ideologicky dobývat, otevírá se prostor pro změnu ideologie[26], vytlačování předchozí interpretace a přehodnocení konsensu quo ante. Samotná hegemonie vládnoucí společenské skupiny je vykonávána jednak skrze stát, který je sám nástrojem hegemonie (politická hegemonie) a jednak skrze občanskou společnost, tedy skrze soukromou sféru (občanská hegemonie) a organizace, které jsou v přímém či nepřímém vlivu hegemonní vrstvy, jako mohou být např. univerzity, odbory etc.[27] Nechápu však hegemonii staticky, že by existovala v institucích či státních orgánech. Realizuje se teprve způsoby jednání, které se ve společnosti prosazují, tedy jako sociální praxe, jež slouží k neustálému vyjednávání konsensu, který je cílem hegemonní vrstvy.[28]

Spojení veřejný prostor zde používám ve smyslu souboru arén, kde se mohou různé skupiny přít a diskutovat.[29] V těchto arénách si pak konkurují jednotlivé historické interpretace, narativy či kolektivní paměti. Jako konkurence se pak dá

---

[21] Gramsci, A. *Základy politiky*, Praha 1967, str. 48.

[22] Gramsci, A. *Sešity z vězení*, Praha 1959, str. 12.

[23] Ibidem: 10.

[24] Gramsci, A. *Základy politiky*, Praha 1967, str. 42

[25] Ibidem: 48.

[26] Laclau, E., Mouffe, Ch. *Hegemonie a socialistická strategie. Za radikálně demokratickou politiku*, Praha 2014, str. 91.

[27] Anderson, P. *The Antinomies of Antonio Gramsci*, The New Left Review I/100, 1976, str. 21-22.

[28] Lüdtke, A. *Herrschaft als soziale Praxis: historische und sozial-antropologische Studien*, Göttingen 1991, str. 16.

[29] Habermas, J. *Strukturální přeměna veřejnosti*, Praha 2000, str. 19.

považovat i absence nějaké např. historické interpretace, pokud ji argumentace té či těch dalších reflektuje a snaží se vůči ní v dané aréně vymezit, i když té není umožněn do arény volný přístup.

Dalším podstatným pojmem je kolektivní identita, a to národní. I když užívání pojmu identita bylo především vyvázáním „z monopolní tematizace národních rámců a otevření studia alternativních typů identit“[30], chtěl bych ho zde používat právě jako označení určitých sdílených charakteristických rysů členů daného pomyslné společenství založeném na etnicitě. O změnu obsahu určité složky daného etnického společenství[31] pak může například usilovat právě nějaký proud historiografie. Pojem etnicita a národ chápu pro tento účel jako synonymní.

Jako poslední je potřeba vyjasnit vztah historického narativu, historického psaní a historické interpretace. Vycházím zde z tezí Franka Ankersmite.[32] Na rozdíl od něj ale nerozlišuji od historického psaní ještě historický výzkum. Považuji historické psaní, za „“psaní o dějinách“, jež má povahu narativních interpretací“[33]. Fakta pak narativní interpretaci nemohou určovat, „mohou být jen případným argumentem v její prospěch, resp. neprospěch“[34]. Nejde ale, aby např. historik o minulosti pouze referoval, vždy jde o narativní interpretaci, která nemá povahu pouhého popisu.[35] K interpretaci dochází jednak selekcí faktů z určitého množství pramenů a jednak volbou narativní konfigurace zápletky, argumentační strategie a ideologického modu.

---

[30] Řezníková, L. *Identita/Alterita*. In: Storchová, L. a kol. *Koncepty a dějiny*, Praha 2014, str. 238.

[31] Smith, A. D. *Etnický základ národní identity*. In: Hroch, M. (ed.) *Pohledy na národ a nacionalismus. Čítanka textů*, Praha 2003, str. 272.

[32] Frank Ankersmit podle Horský, J. *Narativistická kritika dějepisectví a rozhraní mezi historiografií a (přírodní) vědou a mezi dějepisnou konstrukcí a literární fikcí.* In: Dějiny - Teorie - Kritika, 2013, str. 130.

[33] Horský, J. *Narativistická kritika dějepisectví a rozhraní mezi historiografií a (přírodní) vědou a mezi dějepisnou konstrukcí a literární fikcí.* In: Dějiny - Teorie - Kritika, 2013, str. 130.

[34] Ibidem:130.

[35] Ibidem: 130.

1.4 Metoda komparace

Nyní bych chtěl vymezit metodologický rámec druhé části práce. Jedná se o historickou komparaci. Budu srovnávat dva fenomény ze dvou různých kontextů. Předmětem srovnávání je vývoj debaty o transferu obyvatelstva a souvisejících záležitostech. Jednotkou srovnávání jsou jednotlivé historiografie. Časovým úsekem srovnávání je doba po roce 1945, a to v obou jednotkách. Nejedná se ale o synchronní komparaci, ale o komparaci „analogických historických situací“[36], která se opírá o analýzu jednotek, které „prošly obdobným historickým vývojem“[37]. Nakolik je tento vývoj podobným, je už záležitostí samotné komparace, která by měla pomoci odkrýt či naznačit existující zákonitosti, pokud takové jsou.

Při zařazení do jedné ze základních typologií komparativních dějin Charles Tillyho by se jednalo o komparaci hledající variaci, neboť porovnávám formy jednoho obecného jevu v jednotkách srovnávání. Pro Tillyho je u srovnávání určující poměr zkoumaných jednotek a počet variací předmětu. Tento model založený na poměru kvantitativních ukazatelů má však oproti jiným své limity.[38] Z jiných typologií se nabízí například ta Hartmuta Kaelbleho. Ten se svou kategorií srovnávání s cílem porozumět spíše odpovídá mé asymetrické komparaci, která právě cílí na analýzu v našem prostředí ne tak známé jednotky a jejího vývoje s použitím metody rozdílu a podobnosti. [39]

Nejblíže mým záměrům je patrně typologie trojúhelníkového modelu Thedy Skocpolové a Margharet Somersové a jejich kategorie komparativní historie orientované na rozdíly. Poukazují na to, že jejím cílem není primárně vyvozovat obecné závěry na makroúrovni, což je zároveň největší slabina i síla této kategorie, neboť tím umožňuji představit jedinečné dějiny rozličných společností ve své celosti.[40] Spíš než na rozdíly mezi samotnými jevy se tato kategorie soustředí na jejich jedinečnost. To ale

[36] Hroch, M. *Komparativní metoda*. In: Hroch, M. a kol. *Úvod do studia dějepisu*, Praha 1985, str. 237.

[37] Ibidem: 237.

[38] Šmidrkal, V. *Historická komparace a její alternativy*. In: SKÁLOVÁ, Barbora a kol., *Vybrané metodologické problémy mezinárodních teritoriálních studií*, Praha 2011, str. 83.

[39] Ibidem: 83.

[40] Skocpol, T., Somers, M. *The Uses of Comparative History in Macrosocial Inquiry.* In: *Comparative Studies in Society and History*, 1980, str. 192.

může vést k deskriptivnímu holismu, přílišnému důrazu na chronologii a rezignaci na kauzální závěry, i když jsou implicitně přítomny.[41] Oproti jejich názoru ale nepovažuji za nutné, aby se komparativní historie orientovaná na rozdíly naprosto vyhnula explicitnímu používání teorií či hypotéz a pouze nechala komparované jevy vyprávět svůj příběh a tím sama ohraničovala či vyvracela existující teorie či hypotézy bez toho, aby si kladla nárok na postulování vlastních závěrů.

[41] Ibidem: 193.

2. Izraelská historiografie[42]

„Palestinský exodus roku 1948, známý také jako *nakba* (…), se odehrál během války v Palestině roku 1948, kdy více než 700 000[43] palestinských Arabů uteklo nebo bylo vyhnáno z jejich domovů. Termín „nakba“ také odkazuje na období samotné války a událostí, které zasáhly Palestince od prosince 1947 do ledna 1949.

Přesný počet uprchlíků je předmětem sporu, ale kolem 80 % arabských obyvatelů budoucího Izraele (50 % celkového počtu Arabů z mandatorního území Palestiny) uprchlo nebo bylo vyhnáno z jejich domovů.

Příčiny jsou také předmětem zásadního nesouhlasu mezi Araby a Izraelci. Faktory, které ovlivňovaly exodus, zahrnují vojenský postup Židů, útoky na arabské vesnice a strach z dalších masakrů od sionistických milicí po masakru v Dejr Jásinu, který přiměl mnoho Arabů, aby v panice uprchli; rozkazy Arabů k evakuaci; rozkazy k vyhnání od izraelských představitelů; dobrovolný odchod bohatších vrstev, rozpad palestinského vedení a neochota žít pod židovskou vládou.

Později bylo přijato první izraelskou vládou několik zákonů, které zabraňovaly uprchlíkům vrátit se do jejich domovů, nebo získat zpět svůj majetek. Oni a mnoho jejich potomků zůstávají uprchlíky. Vyhnání Palestinců popsali někteří historici jako etnickou čistku, zatímco další toto odmítají.[44]

Klíčovými otázkami probíhajícího izraelsko-palestinského konfliktu jsou status uprchlíků a zejména jestli jim Izrael přizná právo na návrat, které si nárokují, či

---

[42] Následující dvě citace mají jednak sloužit jako úvod k jednomu z nejproblematičtějších témat izraelské diskuse a jednak jako ukázka toho, jak moc rozdílně se dá pojmout úvod k tomuto tématu, neb obě dvě citace uvádí články k exodu Palestinců v elektronické encyklopedii Wikipedia. Nutně se neztotožňuji se všemi informacemi uvedenými v citátech. K porovnání se nabízí většina prací v připojeném seznamu literatury.

[43] Počet uprchlíků se v některých jiných pracích samozřejmě liší. Přibližně 700 000 uvádí např. Benny Morris v *The Palestine Refugee Problem Revisited* (New York 2004), viz str. 588. Efraim Karsh uvádí dokonce 750 000 v *The Palestine Betrayed* (New Haven 2010), viz str. 266. Počet uprchlíků není příliš sporným bodem, spíše povaha vzniku uprchlického problému a doprovázející násilnosti.

[44] Srov. např. Pappé, I., *The Ethnic Cleansing of Palestine*. Oxford 2006. Karsh, E., *Fabricating Israeli History: The New Historians*, Londýn 1999.

kompenzaci. Události roku 1948 jsou připomínány na palestinském území i jinde 15. května, který je známý jako den nakby.“[45]

„Jako palestinský exodus (…), palestinskými Araby označovaný jako *al Nakba* (…), ve smyslu „pohroma, katastrofa, kataklyzma“, je označován odchod anebo útěk palestinských uprchlíků během izraelské Války za nezávislost a v letech následujících po ní.“[46]

2.1 Počátky psaní o dějinách

První fázi[47] psaní o dějinách sionismu či následně Izraele bych chtěl ohraničit vznikem Státu Izrael v roce 1948. Sionismus se stal předmětem zájmu psaní o dějinách zejména díky svému prvnímu velkému úspěchu a to Balfourově deklaraci[48]. Již o pouhý rok později vzniklo v Londýně první dílo od Nachuma Sokolowa *History of Zionism: 1600-1918*[49] a dvousvazková práce Adolfa Böhma *Die zionistische Bewegung,* jejíž první část vyšla v Berlíně v roce 1920. Už tyto první dvě práce měly politický podtext, který měl sloužit k vnější, respektive vnitřní legitimizaci sionistického hnutí.[50] Na dlouhou dobu to byly jediné pokusy uchopit celistvě hnutí sionismu, i když to bylo hnutí stále relativně mladé a snáze prozkoumatelné než dnes. Dále se ale objevovaly

[45] *Wikipedia*. Dostupné na: https://en.wikipedia.org/wiki/1948_Palestinian_exodus (cit. 1. 7. 2015)

[46] *Wikipedia*. Dostupné na: https://cs.wikipedia.org/wiki/Palestinský_exodus (cit. 1. 7. 2015)

[47] Využívám zde generační model Yoava Gelbera, který rozlišuje celkem čtyři generace historiků. Ale např. David Penslar označuje za první generaci až tu, která studuje dějiny jišuvu z archivních materiálů a s kritickým přístupem, tedy např. Anita Shapira, Israel Kolatt etc., kterou Gelber považuje až za třetí. Yossi Ben-Artzi zas využívá model pěti vrstev psaní o dějinách, kde za historiky považuje až tzv. nové historiky (srov. Penslar, D. J. *Narratives of Nation Building: Major Themes in Zionist Historiography.* In: Myers, D. N., Brenner, M. (ed.) *The Jewish Past Revisited. Reflectins on Modern Jewish Historians.* Yale 1988, str. 104-127; Ben-Artzi,Y. *The Contribution of Historical Geography to the Historiography of the Establishment of Israel.* In: Morris, B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 147-177)

[48] Dopis britského ministra zahraničí Arthura J. Balfoura lordu Rothschildovi z 2. 11. 1917, ve kterém ho ujišťoval, že „vláda Jeho Veličenstva pohlíží příznivě na zřízení národní domoviny pro židovský národ v Palestině…“.

[49] Už z názvu práce je patrné anachronické použití termínu sionismus. Práce se tedy zaobírá předpokládanými kořeny hnutí, přičemž jemu samotnému se téměř nevěnuje.

[50] Gelber, Y. *Die Geschichtsschreibung des Zionismus. Von Apologetik zu Verleugnung*. In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 17.

historické práce, které se zabývaly různými dílčími tématy, např. ve třicátých letech příliv německých přistěhovalců působil jako impulz pro psaní hospodářských dějin, když jejich integrace rozšířila pojem „budování země“.[51] Stále to ale byla amatérská díla, i když později sloužila jako důležité podklady pro budoucí výzkum.

Ještě před počátkem první fáze byla v roce 1918 založena Hebrejská univerzita, první židovská univerzita v Palestině. Tato instituce však v této době do psaní dějin sionismu příliš nezasahovala, což platí i pro druhou generaci a dějiny jišuvu, neboť v akademickém prostředí se v té době stále razila teze jejího zakladatele Gershoma Scholema, že „na univerzitě není pro „sionistické agitátory“ žádné místo a to samozřejmě platí o to víc pro jejich propagandu“[52]. Jeho chápání sionismu bylo totiž poněkud odlišné od představ předstátního vedení jišuvu. Forma nacionalismu Scholema a jeho jeruzalémské školy[53] byla neteritoriální a byla pro sionistickou historizofii[54] nepřijatelná.[55]

Druhá generace, která se počítá od vzniku Státu Izrael, tedy stále píše především mimo akademickou oblast. V souvislosti se vznikem státnosti ale dochází k institucionalizaci sionistické verze dějin.[56] Opět je zde psaní historie ovlivněno posledním úspěchem, tedy vznikem státu, který nechal zmizet z veřejného prostoru alternativy k sionismu. Místo nutnosti zdůrazňovat společné prvky, se nyní literatura soustředí na vývoj v jednotlivých zemích.[57] Strůjci vítězství publikují své vlastní vzpomínky a memoáry, které používají jako východisko pozdější autoři. Jsou také

[51] Ibidem: 22

[52] Ibidem: 29.

[53] Např. David Myers ale existenci toho, co někteří považují za natolik homogenní, že to nazývají školou, zpochybňuje.

[54] Scholemův termín označující kritickou filozofii dějin.

[55] Kimmerling, B. *Academic History Caught in the Cross-Fire: The Case of Israeli-Jewish Historiography.* In: History and Memory, 1995, str. 3.

[56] Thiel, T. „*Von der Staatsgründung zu den „neuen Historikern“ - Israels Identität im Wandel.*“ Hamburg review of social science, 2006, str. 85.

[57] Gelber, Y. *Die Geschichtsschreibung des Zionismus. Von Apologetik zu Verleugnung.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 26.
Dáno také snahou zvěčnit zaniklé židovské komunity v diaspoře.

vydávány knihy a příručky oficiálních armádních historiků. Je to doba vzniku oficiálního narativu (nejen) dějin války o nezávislost[58]. Z nejdůležitějších osobností, které vydaly své paměti, je třeba zmínit Davida Ben Guriona[59], jehož osoba hraje ústřední roli v pozdějších sporech a dále např. Chaima Herzoga[60].

Samotná válka o nezávislost nebyla reflektována v izraelské společnosti bez kontroverzí. Přestože se pozdější noví historikové, zvláště Benny Morris, prezentují jako ti, kdo odhalili „prvotní hřích“[61] Izraele a odkryli mýty, které staví na jeho popírání, byla oficiální verze vyzývána už dříve. První veřejnou výzvu však nepředstavovala historiografie, ale krásná literatura. V roce 1950 vyšel *Příběh Hibrat Hizrath* od Jizhara Smilanského[62]. Autor v ní reflektoval zločiny izraelských vojáků, kterých se dopustili v symbolické vymyšlené arabské vesnici. Přes poměrně rozsáhlou diskusi a dokonce pozdější zařazení do středoškolského kánonu povinné literatury ale nezanechal příběh na izraelské kolektivní paměti trvalejší stopy.[63] Anita Shapirová, která se na příběhu snaží dokázat, že se stát, jenž umožňuje zařazení takového díla do kánonu povinné školní literatury, nesnaží pohřbít trauma roku 1948, se tak ale musí vyrovnat s tím, že dominantní narativ, který není nutně utvářen pouze státem, ale i předáváním (bezprostředních) zkušeností, v této době ještě nepřipouští výraznější setrvání alternativních vyprávění ve veřejném prostoru. Sama uvádí příklad svých nových studentů, kteří jsou vždy překvapeni informacemi o vyhánění.[64] Stejnou zkušenost uvádí „nový sociolog“ Baruch Kimmerling, když psal na začátku

[58] Uvědomuji si, že termín válka o nezávislost není neutrální a je to termín, který je charakteristický pro izraelský oficiální narativ, ale pro použití v kontextu vývoje zejména národotvorného dějepisectví ho považuji za vhodný.

[59] Můžeme zmínit např. *Rebirth and Destiny of Israel* (1954) či pozdější *Memoirs* (1970).

[60] Zde např. *Finest Hour* (1967) či *Days of Awe* (1973).

[61] Exodus palestinských uprchlíků. Spojení používá raný Benny Morris.

[62] Další takový příklad, ale od izraelského Palestince, je *The Secret Life of Saeed the Pessoptimist* od Emile Habibiho.

[63] Shapira, A. *Hirbet Hizah. Between Remembering and Forgetting.* In: Morris, B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 82.

[64] Ibidem: 81-82.

sedmdesátých let svou disertaci a objevoval „skrytý“ příběh války o nezávislost.[65] Kolektivní paměť zkrátka nepřijala poselství příběhu, který nezapadá do celkového obrazu sionistického narativu.[66] To by se dalo vztáhnout i na publikace Matzpen[67], především na články a knihu vydané pod pseudonymem A. Israeli[68], které už dávno před novými historiky zpochybňovaly mýty války o nezávislost.[69] V tomto případě jde o okrajové publikace bez většího dosahu, stejně jako je např. také kniha Israela Bara[70] *Bezpečnost Izraele - včera, dnes a zítra* (Tel Aviv 1966), kde se snaží rozkrýt „“pohádky“, které o válce o nezávislost v historiografii panují“[71].

Klasický sionistický narativ a jeho hlavní teze či mýty shrnuje např. Avi Shlaim.[72] Zmiňuje šest hlavních „mýtů“. Zaprvé směřovala politika Velké Británie na konci jejího palestinského mandátu k zabránění vzniku izraelského státu, když podporovala a vyzbrojovala jeho nepřátele. Zadruhé šlo ve válce o nezávislost o boj Davida proti Goliášovi, přičemž Izrael v roli Davida úspěšně čelil obrovské a lépe vyzbrojené převaze. Zatřetí odcházeli palestinští uprchlíci buď dobrovolně, nebo na výzvu svých vůdců. Začtvrté neexistovala během konfliktu žádná koordinovaná izraelsko-jordánská

---

[65] Kimmerling, B. *Benny Morris‘ Shocking Interview*. In: Logos 3. 1, 2004, str. 2-3.

[66] Ibidem: 117.

[67] Izraelská krajní antisionistická levice, která vznikla odštěpením od izraelských komunistů. Ilan Pappé rozvíjí v tomto směru zajímavou tezi, že Matzpen neuspěl v rozkladu starého narativu proto, že se ho pokoušeli rozložit formou diskuse o ideologii, zatímco noví historikové ji přenesli do univerzitního prostředí (srov. Gutwein, D. *„Neue Historiographie“ oder die Privatisierung des Gedächtnisses*. In: Schäfer, B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 212)

[68] Pseudonym spojoval dva autory, Akivu Orra a Moše Machovera. Jde o knihu Shalom, Shalom ve'ein Shalom (Israeli, A., Jeruzalém 1961).

[69] Gutwein, D. *„Neue Historiographie“ oder die Privatisierung des Gedächtnisses.* In: Schäfer, B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 217.

[70] Barovy teze podrývalo ještě to, že byl v době vydání své knihy už pravomocně odsouzen ze špionáže pro Sovětský svaz.

[71] Gutwein, D. *„Neue Historiographie“ oder die Privatisierung des Gedächtnisses.* In: Schäfer, B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 217.

[72] Shlaim, A. *The debate about 1948.* International Journal of Middle East Studies, srpen 1995, str. 300.

politika rozdělení území. Zapáté šlo Arabům o zničení Izraele a zašesté byla dlouhotrvající neexistence mírových smluv dána jejich zatvrzelostí.

Sionistická verze dějin je samozřejmě mnohovrstevnatá a nezahrnuje pouze výklad války o nezávislost. Budu se zde ale zabývat pouze těmi rovinami, které jsou relevantní pro pozdější spory počínající na přelomu osmdesátých a devadesátých let. Mezi ně patří mimo války o nezávislost (zde především problém palestinských uprchlíků a příčiny vzniku tohoto fenoménu) vztah vedení jišuvu k holocaustu, vztah aškenázských a sefardských Židů, otázka odpovědnosti za války na Blízkém východě, vztah mezi Židy v diaspoře a v Izraeli a vztah sionismu a kolonialismu. Chtěl bych krátce načrtnout tradiční argumentaci u těchto rovin, i když je to samozřejmě zjednodušující.

Co se týče vztahu vedení jišuvu k holocaustu, je toto téma do značné míry ignorováno do etablování třetí generace. Tradiční sionistický narativ předpokládá, že právě sionismus je tou správnou odpovědí vůči holocaustu a oběti holocaustu jsou uchovávány v kolektivní paměti.[73] Předstátní vedení jišuvu bylo podle něj bezmocné tváří v tvář katastrofě, které nijak nemohlo zabránit a ani udělat víc, než udělalo.

U vztahu aškenázských Židů k sefardským a jejich narůstající imigraci, které podstatně měnila etnické složení Izraele, bych udělal menší odbočku k „nové sociologii“. I přes to, že práce se má zabývat historiografií, je změna v sociologii jakousi předzvěstí dění v historiografii, zaslouží si tedy několik stručných poznámek.

Původní přístup zastupovaný zejména S. N. Eisenstadtem byl založen na teorii modernizace, která sloužila k uchopení kulturních rozdílů mezi aškenázskými a sefardskými Židy, a vytvářel obraz budoucnosti, v níž postupné vystavování modernizaci značné rozdíly v postavení ve společnosti smaže. Jeho základní závěr, že jsou rozdíly mezi těmito skupinami způsobeny tím, v jaké míře byly vystaveny modernizaci, je poměrně konsensuálně přijímán.[74] Rozpor už panuje v návrzích řešení, kdy se na začátku prosadila teorie, že v průběhu času se stejným vystavením modernizaci u nových generací rozdíl postupně vyrovná. Tento postoj tzv.

[73] Ram, U. *The Future of the Past in Israel. A Sociology of Knowledge Approach.* In: Morris B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 214-215.

[74] Tsur, Y. *Israeli Historiography and the Ethnic Problem.* In: Morris B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 262.

funkcionalistické školy zastupované právě Eisenstadtem byl vyvrácen v průběhu času jednoduše tím, že se tak nedělo. Proti funkcionalistické škole stála škola pluralistická s výraznou osobností Sammyho Smoohy a neomarxistický přístup, který chápal vztah mezi aškenázskými a sefardskými Židy na třídní rovině.[75]

Důležité je k tématu ještě poznamenat, že na rozdíl od nových historiků, jimž bude pozornost věnována níže, vychází změna ve studiu sefardských Židů směrem k tzv. kritické sociologii zevnitř izraelských univerzit.[76] Odehrává se také dříve. Nabízí to prostor pro rozvíjení zajímavých úvah. Je historiografie konzervativnějším územím, které se mění pomaleji? Nebo je to dáno tím, že přepracování pojetí postavení aškenázských a sefardských Židů vnímá společnost jako menší nebezpečí pro kolektivní identitu či paměť a tudíž má lepší šanci prosadit se dříve? Na tyto a další otázky, které se v tomto směru nabízejí, nedokážu odpovědět, představují podle mne však zajímavý námět ať už k pouhému přemýšlení či dalšímu výzkumu.

Co se týče otázky odpovědnosti za vedení válek, byla pro starý sionistický narativ příčinou válek arabská neochota uznat jakoukoliv formu židovské státnosti a války byly projevem agrese, která měla Izrael zničit. Izrael pak vždy vytrvale toužil po míru a brání mu akorát zatvrzelost arabských zemí.

Vztah sionismu a kolonialismu přirozeně původní stará historiografie vůbec netematizovala. Židovští osadníci se podle tradičního narativu vraceli do dávného domova, ze kterého byli nuceni odejít.[77] Aby se vyhnula nepříjemné konfrontaci s tím, že by mohl někdo zpochybnit nárok Židů na „zemi zaslíbenou“, razila tezi „lidí bez země pro zemi bez lidí“[78].

---

[75] Dále k tématu např. Tsur, Yaron. *Israeli Historiography and the Ethnic Problem.* In: Morris B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 231-278; k Eisenstadtově teorii modernizace např. jeho práce *The Absorption of Immigrants* (Londýn, 1954).

[76] Tsur, Y. *Israeli Historiography and the Ethnic Problem.* In: Morris B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 264.

[77] Ram, U. *The Future of the Past in Israel. A Sociology of Knowledge Approach.* In: Morris B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 214.

[78] Thiel, T. „*Von der Staatsgründung zu den „neuen Historikern“ - Israels Identität im Wandel.*“ Hamburg review of social science, 2006, str. 72.

Nejvýznamnější změnu, kterou přináší třetí generace[79], je akademizace historiografie. Od šedesátých let už dějiny jišuvu pronikají do univerzitní sféry.[80] To doprovází kritičtější přístup k historii, ale i tak je třetí generace minimálně ve svých počátcích stále v zajetí konsensuálního uchopení dějin, které utvářela druhá generace, své výchovy a svých zkušeností.[81] Pro většinu z nich je stále formativní událostí válka o nezávislost. Začínají ale mapovat témata, kterým se předcházející generace vyhýbala, jako je vztah vedení jišuvu k holocaustu, ale to až později na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let.[82] Šedesátá léta jsou spíše než významným přelomem obdobím, kde se objevují některá pionýrská díla. Zpřístupňování materiálů v britských archivech zase umožnilo nahlížet vztah Britů k sionismu i z pohledu druhé strany; k otevírání a zřizování archivů docházelo i v samotném Izraeli, za zmínku stojí především Sionistický centrální archiv v Jeruzalémě.[83] Rozpad původní hegemonie se odrazil i na zpracovávání jednotlivých alij[84]. Původně se historici z této generace soustředili na druhou a třetí aliju, protože z ní pocházelo jádro socialistů, které značně ovlivnilo sekulární a proletářskou sionistickou identitu.[85] Pozornost začala být v souvislosti s ústupem politického významu levice věnována např. i první alije, ve které byli socialisté zastoupeni jen malou skupinou.

---

[79] V Gelberově pojetí dochází ke značnému překrývání zrovna u druhé a třetí generace, které je třeba brát v úvahu, což ostatně platí i pro generaci čtvrtou (postsionistickou).

[80] Gelber, Y. *Die Geschichtsschreibung des Zionismus. Von Apologetik zu Verleugnung*. In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 29.

[81] Ibidem: 30.

[82] Ještě v roce 1966 se Jehuda Bauer, jeden z nejvýznamnějších historiků holocaustu, vyhnul vztahu jišuvu a zpráv o vyhlazování komunit v Evropě.

[83] Ibidem: 31.

[84] Přistěhovalecká vlna. Uznávám výtky vůči tomu, že termín se dá nahradit neutrálnějšími výrazy, ale v kontextu toho, jak se psalo o dějinách a i jaké se používaly výrazy, ho opět považuji za vhodný.

[85] Penslar, D. J. *Narratives of Nation Building: Major Themes in Zionist Historiography.* In: Myers, D. N., Brenner, M. (ed.) *The Jewish Past Revisited. Reflectins on Modern Jewish Historians,* Yale 1988, str. 108.

2.2 Poválečné formativní událostí izraelské historické obce

Tato podkapitola nemá nabídnout detailní rozbor formativních událostí celé izraelské společnosti, ba ani historické obce. Pouze má podat nástin událostí a procesů, které významným způsobem ovlivnily výběr historických témat a jejich zpracování.

Vzhledem k turbulentnímu vývoji mezinárodních vztahů a častým konfliktům jsou právě konflikty událostmi, které hluboce ovlivňují paradigma psaní o izraelských dějinách. Jednou z takových je šestidenní válka z roku 1967, která opět přinesla do veřejného prostoru problém, s kterým se musí izraelská společnost potýkat dodnes, a to vztah k Arabům na okupovaných územích. Přinesla tak oživení zájmu o vztah sionismu k Arabům (arabskému světu) a po yomkippurské válce roku 1973, která ho ještě více posílila, to vedlo dokonce k vytvoření nové historiografické školy.[86] Ze škol, které se zabývaly tímto vztahem, je v kontextu dalšího vývoje vhodné zmínit Ha-šomer ha-ca'ir, která propagovala už po válce o nezávislost princip smíření a kritizovala vztah sionismu k Arabům, ale byla však okrajovou záležitostí a navíc byla pozdějšími novými historiky kritizována za údajné pokrytectví na rovině teorie-praxe.[87] Yomkippurská válka také předznamenala konec politické hegemonie levice a pocitu jasné převahy. Mírová smlouva s Egyptem z roku 1979 navíc ukázala, že mimo konfliktu existují i jiné cesty.

I tak je dalším konfliktem izraelská invaze do Libanonu v roce 1982. Obrovskou ránu zde utržil jeden z hlavních mýtů a to tzv. „čistota zbraní". Podíl viny izraelské armády na masakrech v uprchlických táborech a celková koncepce války otřásla s typickou představou armády, která je vždy nasazena až jako nejzazší prostředek a nikdy se neobrací proti bezbranným civilistům.[88] Použití armády v tomto případě jako nejzazšího prostředku popřel premiér Menachem Begin, když rozlišil dobrovolné a nedobrovolné války, přičemž tuto označil za dobrovolnou.[89]

---

[86] Gelber, Y. *Die Geschichtsschreibung des Zionismus. Von Apologetik zu Verleugnung*. In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 37.

[87] Ibidem: 37.

[88] Thiel, T. „*Von der Staatsgründung zu den „neuen Historikern" - Israels Identität im Wandel.*" Hamburg review of social science, 2006, str. 76.

[89] Shlaim, A. *The debate about 1948.* International Journal of Middle East Studies, srpen 1995, str. 290.

Dva výše zmíněné konflikty, tedy invaze do Libanonu a yomkippurská válka, se staly novými identitotvornými událostmi tehdejších dorůstajících generací stejně tak, jako válka o nezávislost utvářela identitu zakladatelské a druhé generace.[90]

Posledním konfliktem, který těsně předcházel vydání prvních knih nových historiků (1988), byla první intifáda[91]. Ta dodala snaze o zpochybnění stávajícího narativu na naléhavosti a zvláště aktualizovaná snaha o změnu interpretace války o nezávislost vyzdvižením různých případů bezpráví představovala nepříjemnou paralelu k těm současným.[92] Tzv. „vietnamský efekt“, který poslední dva jmenované konflikty doprovázel, přivedl skrze televize násilí přímo do domovů v celém Izraeli a vedl k rozšíření mírového hnutí. [93]

Výčet konfliktů by mohl samozřejmě pokračovat, například s druhou intifádou. Ta má ale významné místo ve výkladu obratu Bennyho Morrise a více ji rozvedu až na příslušném místě.

Ze společenských procesů a událostí lze dále představit například narůstající změnu poměru aškenázských a sefardských[94] Židů v Izraeli, které jsem se již krátce věnoval. Postavení sefardských Židů je v Izraeli dlouhotrvajícím problémem, který několikrát vyústil ve výbuchy etnického násilí z obou stran a věnuje se mu především izraelská („nová“) sociologie a od sedmdesátých let se současnými dějinami Židů v islámských zemích začíná zabývat i historiografie. [95]

---

[90] Thiel, T. „*Von der Staatsgründung zu den „neuen Historikern“ - Israels Identität im Wandel.*“ Hamburg review of social science, 2006, str. 86.

[91] Lidové povstání palestinských Arabů proti Izraeli v letech 1987-1993.

[92] Shapira, A. *Hirbet Hizah. Between Remembering and Forgetting.* In: Morris, B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 114-115.

[93] Ram, U. *The Future of the Past in Israel. A Sociology of Knowledge Approach.* In: Morris B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 223.

[94] V samotném Izraeli se používá už spíše pojem *Mizrahim*, považuji však spojení sefardský Žid v českém kontextu za ustálenější.

[95] Tsur, Y. *Israeli Historiography and the Ethnic Problem.* In: Morris B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 233-236.

Dalším důležitým procesem je rozpad hegemonie socialistického sionismu. Socialistická elita vedla sionistický projekt velmi dlouho, její zásluhy na vytvoření Státu Izrael jsou nezpochybnitelné, ale na konci šedesátých let se její hegemonie už začala rozpadat. Formálně vedla Izrael až do roku 1977, kdy poprvé v dějinách státu zvítězil pravicový Likud Menachema Begina, který byl pokračovatelem předstátního revizionistického Irgunu. Konec této hegemonie doprovázel ústup „jednotícího kolektivistického étosu, rozpad národních mýtu a objevení se konfliktních narativů nových marginalizovaných skupin“[96].

Z událostí se zde nabízí ještě proces s Adolfem Eichmannem, který je obvykle považován „za obrat vztahu izraelské společnosti k šoa a za pramen inspirace mladé badatelské generace“[97]. Nebyl to ale první soudní proces, jenž konfrontoval izraelskou společnost s holocaustem. Joav Gelber zmiňuje, že jeho zvědavost vůči vztahu dějin sionismu a holocaustem podnítil už proces s Rudolfem Kastnerem[98] v roce 1955.[99]

Tuto podkapitolu bych chtěl zakončit několika poznámkami k izraelským archivům. Postupné zpřístupňování archivních materiálů lze těžko označit za formativní událost či proces, ale jeho význam rovněž nelze zlehčovat. Izraelské archivy se řídí poměrně liberálním archivním zákonem, který byl prosazen v roce 1955 a ukládá jim zpřístupňovat materiály po uplynutí doby třiceti let.[100] Novější generace historiků už tedy v roce 1978 teoreticky disponovaly možností čerpat přímo z archivních materiálů a nespoléhat se např. na oficiální zprávy a orální historii.

---

[96] Ram, U. *The Future of the Past in Israel. A Sociology of Knowledge Approach.* In: Morris B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 223.

[97] Gelber, Y. *Die Geschichtsschreibung des Zionismus. Von Apologetik zu Verleugnung.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 34.

[98] Rudolf Kastner byl židovský-maďarský novinář a právník. Zachránil během druhé světové války malou část maďarských Židů, ale byl obviněn z toho, že zbylé většině zamlčel, že jejich přesídlení je ve skutečnosti transportem do koncentračních táborů.

[99] Ibidem: 34.

[100] Morris, B. *Introduction*. In: Morris, B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 1-2.

2.3 Nová historiografie?

Rok 1988 zažil první výrazné veřejné vystoupení historiků, kteří byli následně shrnuti do jedné skupiny pod označením „noví historikové“. Gelber označuje tuto generaci jako postsionistickou. Mezi její nejvýraznější zástupce patří Benny Morris, Avi Shlaim a Ilan Pappé. Retrospektivně k nim bývá počítán i Simha Flapan se svou knihou *The Birth of Israel: Myths and Realities* (1987), ve které se zabývá základními mýty izraelské propagandy. Flapan sám tvrdil, že nechtěl napsat vědeckou studii ale vyvracet mýty a i někteří ze skupiny nových historiků kritizují vědeckost této publikace.[101] [102] Ale například Joav Gelber považuje Flapana za spojovník mezi Ha-šomerem ha-ca'ir a novými historiky.[103]

V roce 1988 vyšly práce všech tří výše zmíněných historiků. Kniha Bennyho Morrise *The Birth of the Palestinian Refugee Problem, 1947-1949* (1988), která se zabývá příčinami vzniku palestinského uprchlického problému. Dále práce Aviho Shlaima *Collusion across the Jordan* (1988) pojednávající o tajných úmluvách sionistického vedení s jordánským králem Abdalláhem. Poslední publikací je *Britain and the Arab-Israeli Conflict, 1948-1951* (1988) Ilana Pappého, která se snaží zpochybnit posavadní roli Velké Británie v celém konfliktu a pracuje s jeho širším obrazem.

Všechny tři práce představovaly výzvu klasickému narativu. Morris zpochybňuje dobrovolnost odchodu palestinských Arabů a mýtus čistoty zbraní tím, že podrobně mapuje případy násilí a vyhánění. Závěry Shlaima a Pappého jsou zase výzvou typickému pojetí arabských cílů za války o nezávislost, kde zpochybňují jasný cíl zničit rodící se židovský stát a také jeho ochotu uzavřít mírovou smlouvu za cenu některých kompromisů hned po konci války, kdy tvrdí, že Izrael byl mnohem neústupnější než

[101] Ibidem: 4.
Morrisovy argumenty typu selektivní výběr pramenů, chabá argumentace etc. nápadně připomínají argumentaci jeho kritiků vůči němu samotnému.

[102] Penslar, D. J. *Narratives of Nation Building: Major Themes in Zionist Historiography.* In: Myers, D. N., Brenner, M. (ed.) *The Jewish Past Revisited. Reflectins on Modern Jewish Historians*, Yale 1988, str. 115.

[103] Gelber, Y. *Die Geschichtsschreibung des Zionismus. Von Apologetik zu Verleugnung.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 40.

samotné arabské státy, které se uzavření míru s určitými kompromisy v zásadě nebránily.

Výše jsem již několikrát použil termíny nová historiografie a noví historikové. Pojem by neměl být zaměňován s *nouvelle histoire* školy Annales, která je založena na odklonu od studia elit a politických dějin, a jenž se na izraelskou novou historiografii jako celek rozhodně nedá takto vztáhnout. Samotný pojem nová historiografie pro tuto značně nesourodou skupinu historiků zpopularizoval Benny Morris ve svojí eseji *The New Historiography*, která vyšla v *Tikkunu* na konci roku 1988[104]. Nebyl ale první, kdo použil přívlastek nový jako indikátor nějaké (radikální?) změny. Už 28. července 1988 použil Richard Bernstein ve svém článku *Birth of the Land of Israel: A History Is Revisited* v *New York Times* termín „new scholarship"[105].[106]

Osobně nepovažuji termín nová historiografie za příliš vhodný. Než ho podrobím kritice, tak se pokusím charakterizovat označenou skupinu způsobem, který by tento pojem spíše podporoval. Kvůli snazšímu uchopení využiji Morrisovy definice „nové historiografie" jako pouze takové, která zahrnuje jeho, Aviho Shlaima a Ilana Pappého.

Kořeny této skupiny jsou na západních univerzitách. Noví historikové nepocházejí zevnitř izraelského akademického prostředí, naopak právě odtamtud pochází jejich nejvýznamnější kritici jako Anita Shapirová či Itamar Rabinovich.[107] Přestože se narodili či vyrůstali[108] v Izraeli, své vzdělání získali právě v zahraničí na západních univerzitách[109], kde byli ovlivněni novými proudy západního myšlení, jako byl

[104] *Tikkun*, listopad/prosinec 1988, str. 19-23, 99-102.

[105] Soubor významů slova scholarship je značně široký. Přeložil bych ho zde patrně jako *věda* či *vědecká práce*. Při snaze o širší vystihnutí v kontextu celého článku bych asi preferoval překlad *způsob vědecké práce*.

[106] Morris, B. *Introduction*. In: Morris, B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 4.

[107] Ibidem: 3.

[108] Avi Shlaim se narodil v Bagdádu a do Izraele se dostal až po roce 1948.

[109] I když Benny Morris před doktorským studiem studoval i na Hebrejské univerzitě.

postmodernismus či nová levice.[110] Jsou izraelskými občany, ale až na Ilana Pappého neměli donedávna stále místo na izraelských univerzitách. Ilan Pappé byl profesorem dějin Blízkého východu v Haifě až do roku 2007[111], Benny Morris získal místo na Ben-Gurionově univerzitě v Beerševě až v roce 1997 a Avi Shlaim je v současné době už emeritním profesorem na Saint Antony's College v Oxfordu a nikdy neměl stálé místo na některé z izraelských univerzit. Jsou ale aktivní v izraelském veřejném životě a vystupují v izraelských médiích.[112] Jejich díla byla publikována především v angličtině a teprve poté následně překládána do hebrejštiny viz Morrisovo *The Birth of the Palestinian Refugee Problem, 1947-1949*, které anglicky vyšlo 1988, ale jeho hebrejský překlad vyšel až v roce 1991. Původní publikum pro knihy je tedy mezinárodní a izraelská veřejnost se s ním seznamuje až zprostředkovaně.[113] Na aktuálnosti jim dodávala probíhající intifáda a předchozí výše popsané formativní události, které teprve umožnily artikulaci takových myšlenek ve veřejném prostoru a utvářely kritičtější publikum, jež bylo ochotno do určité míry přijímat jejich závěry.

K jejich prosazení zajisté přispěla i skutečnost, že jejich knihy jsou psány poměrně přístupným jazykem. Většina významných zástupců pracovala nějakou dobu jako novináři. Avi Shlaim je pravidelným přispěvatelem do *The Guardian*, Benny Morris psal pro *Jerusalem Post* do roku 1991[114] a Tom Segev, autor *Sedmého milionu* (1991)[115], je komentátorem pro deník *Ha'aretz*. Jejich články se v průběhu sporu také objevují v izraelských periodikách a umožňují jim tak zúročit své předchozí zkušenosti.

---

[110] Gelber, Y. *Die Geschichtsschreibung des Zionismus. Von Apologetik zu Verleugnung*. In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 40.

[111] Byl donucen odejít kvůli tomu, že vyzýval k bojkotu izraelských univerzit.

[112] Penslar, D. J. *Narratives of Nation Building: Major Themes in Zionist Historiography.* In: Myers, D. N., Brenner, M. (ed.) *The Jewish Past Revisited. Reflectins on Modern Jewish Historians*, Frankfurt am Mein 2000, str. 114.

[113] Ibidem: 114.

[114] Morris, B. *Introduction.* In: Morris, B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 3.

[115] Tom Segev se zde několika způsoby vymyká označení nový historik, které je mu občas připisováno. Jednak je především spíše žurnalista než historik, jednak jeho kniha Sedmý milion vyšla nejprve v hebrejštině a až 1993 v angličtině a i když obdržel doktorát na univerzitě v Bostonu, studoval předtím na Hebrejské univerzitě, což je podobný případ jako Benny Morris.

Přestože jsem výše načrtl předpoklady, které slouží jako spojovník této nesourodé skupiny, existují možná stejně tak významné diskrepance. To je zřejmé obzvláště dnes, kdy po politickém obratu Bennyho Morrise a vzájemných útoků na Ilana Pappého snad nemožné řadit je do jedné kategorie. Jejich neshody kvůli rozdělení historiografie na pouhou novou a starou však sahají už na začátek devadesátých let a nejsou jediné.[116]

Problém představuje už „manifest" nové historiografie[117], který normativně vytváří obraz „nového historika". Těžko se dá zpochybnit nutnost názorové spojitosti, bez které asi nemá smysl snažit se ustanovit takovou skupinu, ale už jen použití pojmu ve smyslu generačním, kdy proti sobě Morris staví „novou" a „starou" historiografii, implicitně obsahuje obraz toho, že vše staré je špatné a vše nové je dobré. To se později snaží obejít tím, že vytváří pojem „nové staré historiografie"[118], pod nějž zahrnuje nové autory, kteří se ale neshodují s jeho vlastními závěry, ale nenabízí tím žádné přehodnocení postoje ke starší tvorbě. Dalším problémem je spojení nové historie prakticky pouze s tématem války o nezávislost, které pomíjí další prostor pro vymezení vůči „staré historiografii" a klasickému sionistickému narativu.

Jde také o způsob vědecké práce a vlivy, které slouží často jako pojítko této skupiny.[119] I když jsem výše naznačil, že jsou noví historikové podle některých názorů ovlivněni západními myšlenkovými směry, např. postmodernismem, tak je toto tvrzení velice rozporuplné. Nemám zde prostor na hlubší analýzu prací celého směru, tak se pokusím aspoň o několik příkladů. Některé postmoderní přístupy jako je narativní kritika, které zpochybňují roli pramene a možnost jeho interpretace[120], nenalézají mezi novými historiky rovnoměrnou odezvu. Ilan Pappé sice pracuje spíše s narativy než

---

[116] Gutwein, D. *„Neue Historiographie" oder die Privatisierung des Gedächtnisses.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 212-225.

[117] Morris, B. *The New Historiography.* Tikkun, listopad/prosinec 1988, str. 19-23, 99-102.

[118] Morris, B. *Introduction*. In: Morris, B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 2.

[119] Gelber, Y. *Die Geschichtsschreibung des Zionismus. Von Apologetik zu Verleugnung*. In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 40.

[120] Horský, J., Šima, K. *Pramen* In: Storchová, L. a kol. *Koncepty a dějiny*, Praha 2014, str. 17.

s fakty[121], za což je také kritizován, ale Benny Morris je pozitivistou *par excellence*. Odmítá se zabývat orální historií, jejíž vypovídající hodnotu pro poznání skutečnosti zpochybňuje, „věří v hodnotu dokumentů“[122] a věří v „nalezení historické pravdy“[123]. Mezi „starými historiky“ je většina pozitivistů (např. Anita Shapirová),[124] ale najdou se mezi nimi i tací, jejichž přístup k historii je relativistický jako je Mordechaj Bar-On.

Ilana Pappého jsem v předchozím odstavci použil jako příklad člena nové historiografie, který by splňoval požadavek na průkazný vliv nových západních proudů myšlení.[125] Nesplňuje ale podle mě zase nárok postmodernismu na historika, aby svým působením rozkládal mýty. Pappé totiž na jedné straně rozebírá izraelské mýty, na druhé straně to však činí většinou pouhým prohozením hodnotících znamének a konstrukcí protimýtu.

Pappé také navrhuje svůj vlastní model, kdy za nové historiky označuje relativisty[126]. Což by sice mělo předpokládat uznání ostatních narativů, ale zároveň tvrdí, že prezentuje „historicky věrný výklad událostí roku 1948“[127]. Pappé se tak ocitá mezi dvěma ohni svých požadavků. Vyžaduje pro nového historika uznání nemožnosti

---

[121] Gutwein, D. *„Neue Historiographie“ oder die Privatisierung des Gedächtnisses.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 225.

[122] Morris, B. *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, New York 2004, str. 4.

[123] Ibidem: 4.

[124] Ram, U. *Zionismus und Postzionismus: Der soziologische Kontext der Historikerdebatte.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 138.

[125] Dalším příkladem by u Pappého mohl být vliv postkoloniálních studií (srov. Pappé, I. *Der Zionismus als Kolonialismus - ein vergleichender Blick auf Mischformen von Kolonialismus in Asien und Afrika.* In: Schäfer, B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. str. 63-93.).

[126] Zde myšleno ve smyslu uznávání nemožnosti dosáhnout objektivního poznání.

[127] Pappé, I. *The Making of the Arab-Israeli Conflict, 1948-1951*, New York 1988, str. 11.

dosáhnout objektivního poznání a na druhou stranu by měl využívat při svých zkoumání rozměr objektivity.[128]

Nabízí se tedy otázka, zda má smysl vytvářet nějaký model „nové historiografie“, který by se stanovením přílišného množství charakteristik snažil do sebe zahrnout zároveň analýzu jejích kořenů a nutně tak ztroskotal na nadměrném počtu proměnných. Zdařilý pokus představuje model Uri Rama, který funguje na dvou osách, z nichž jedna představuje pozitivistický/relativistický přístup a druhá revizi/apologetiku.[129] Vícedimenzionální model, který nevyžaduje u kritické revize (nové historiografie) nutně určitý vědecký přístup, ale umožňuje skupinu dále třídit bez normativního nároku, je poměrně vhodný. Další rozšířený model, který rozlišuje ještě obnovené nacionalistické tendence, je dílem opět Uri Rama (viz pozn. 130).

Revizionismus je v izraelském kontextu spojen převážně s jinými významy a ty tak patrně bránily jeho využití v tomto případě. Prosté použití tohoto termínu na snahu o artikulaci nového či nepříliš rozšířeného narativu nebo o změnu kolektivní paměti v jednodimenzionálním modelu, který by zohledňoval jaký narativ, tradiční sionistický nebo nějaký novější, či verzi paměti daný autor zastupuje, by bylo dostačující a navíc by se pak termín nemusel nutně vztahovat pouze na historiografii, ale mohl by sloužit i pro označení tzv. nové sociologie či nových proudů v historické geografii. Úskalí představuje fakt, že by opět shrnoval do jedné kategorie neslučitelné narativy, ale aspoň by byl úspěšný na rovině tradice-změna.

Abych dostál názvu této podkapitoly, je třeba říci, že termín nová historiografie je nedostatečný, ale nezbytný, protože v současnosti nemá alternativu, která by byla schopna se prosadit.[130] Má zajisté opodstatnění, z nichž jsem část načrtl již výše. Na

---

[128] Gutwein, D. *„Neue Historiographie“ oder die Privatisierung des Gedächtnisses.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 226.

[129] Ram, U. *Zionismus und Postzionismus: Der soziologische Kontext der Historikerdebatte.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 139.

[130] Další alternativou může být rozdělení na sionismus (starý narativ), postsionismus (občansko-liberální narativ) a neosionismus (etnicko-nacionální narativ). I nová historiografie občas bývá označována jako postsionistická, pojem je však používán spíše negativně než neutrálně a u jiných autorů zase postsionismus označuje akorát odštěpenou idealistickou verzi sionismu, což se ale opět nedá paušálně použít na celý směr ani na jeho nejvýznamnější zástupce. Předpokládá také, že realita dnešní generace

jednu stranu je proud nový v tom, že historiografie, kterou označuje, konečně dokáže artikulovat ve veřejném prostoru alternativní narativy či verze paměti[131], ale na druhou stranu nejsou opravdu nové v tom smyslu, že by jí byly vymyšleny, jak tento přívlastek Morris podle mé interpretace použil. A pokud je nová pouze v tomto, tak je omezení „nového“ na historiografii příliš redukcionistické.

V současnosti je pojem patrně příliš zažitý na to, aby se měnil, je však důležité poukázat na jeho nedostatky, které existovaly i v době jeho vzniku a s postupem času spíše narostly.

2.4 Cíle a strategie nové historiografie

Otázka, kterou se v této podkapitole budu snažit zodpovědět, zní, jaké cíle noví historikové sledují a jaké strategie při tom používají. Jde mi přitom jak o cíle deklarované, tak o cíle nevyřčené či implicitní.

Benny Morris uvádí, že nová historiografie může „přispět k míru“[132]. To je zajisté chvályhodný záměr. Není však jediný. Jak jsem již psal v teoretickém úvodu, tak se historické interpretace, a jedné takové jsou noví historikové nositeli, snaží o hegemonní postavení ve společnosti. Nejinak je tomu i zde, což dokládá i Morrisův manifest. Vzhledem k tomu se ostře vymezuje proti předcházející interpretaci a jejím nositelům, které všechny odmítá. Útoky na vědeckost jejich děl a zdůrazňování jejich ideologického pozadí, jež podle něj jasně otravuje i obsah, zpochybňují legitimitu původního narativu a charakterizují starou historiografii jako ideologický instrument.[133]

---

historiografie je jiná než realita té předchozí (srov. Ram, U. *Zionismus und Postzionismus: Der soziologische Kontext der Historikerdebatte.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 143.; Ram, U. *The Future of the Past in Israel. A Sociology of Knowledge Approach.* In: Morris B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 214; Thiel, T. „*Von der Staatsgründung zu den „neuen Historikern“ - Israels Identität im Wandel*.“ Hamburg review of social science, 2006, str. 91; Raz-Krakotzkin, A. *Historisches Bewußtsein und historische Verantwortung.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 199).

[131] S jakým dosahem a jak dlouho se jí to může dařit, ponechejme nyní stranou.

[132] Morris, B. *The New Historiography. Israel Confronts Its Past.* In: Morris, B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 27.

[133] Gutwein, D. *„Neue Historiographie“ oder die Privatisierung des Gedächtnisses.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 213.

I Pappé, který zdánlivě uznává pluralitu narativů, operuje s kategorií pravdivého výkladu událostí, čímž ostatní výklady nutně delegitimizuje.

Poukazem na to, že jejich vědecká analýza minulých událostí je založena konečně na objektivním přístupu, pečlivé analýze primárních pramenů, ze kterých stará historiografie prý nevycházela, a na kritičnosti, kterou postrádala, tak vytváří obraz jediného správného výkladu historie, a to toho svého.[134]

Dalším důležitým prostředkem, jak se odstřihnout od předchozích interpretací, je nová terminologie a periodizace. Nutnost nových „neutrálních" termínů je zdůvodněna ideologičností těch starých.[135] Zavádí se nové termíny jako etnické čistky místo exodu, imigrace místo alijy či *collusion*[136] místo diplomatických jednání etc.

Jestli je tato strategie vědomě použitá jako způsob prosazení své vlastní historické interpretace, která je reflektována jako jedna z mnoha nutně pouze možných verzí, či se zakládá na hlubokém vnitřním přesvědčení o zachycení té pravé historické pravdy, nelze s jistotou říci (což se dá vztáhnout i na kritiku směřující od „staré" historiografie na „novou").

Považoval bych ji za výraz dvou procesů, přičemž izraelský historiografický spor je jen jejich jedním článkem. Jde o snahu rozbít monopol sionistické hegemonie na interpretaci minulosti a o snahu přetvořit izraelskou[137] kolektivní paměť. Právě zjednodušením a amalgamizací předcházející interpretace, vůči které se vymezují, a

---

[134] Srov. Morris, B. *The New Historiography. Israel Confronts Its Past.* In: Morris, B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 11-29.

[135] Lissak, M. *„Critical" and „Establishment" Sociology in Israel's Academic Community. Ideological Clashes or Academic Discourse?* In: Morris, B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 180.

[136] Možné překlady jsou např. tajná či protizákonná úmluva. Avi Shlaim nakonec přiznal, že dnes by už toto slovo v názvu své průlomové knihy nepoužil, ale mimo název na jeho použití trvá (srov. Shlaim, A. *The Debate about 1948.* In: Morris, B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 124-147).

[137] Otázkou, které jsem se věnoval už v teoretickém úvodu, je, jak moc vhodné je hovořit zde o „izraelské" kolektivní paměti, jejíž nedokonalost právě zde nejvíce bije do očí, přičemž ta by zahrnovala i izraelské Araby, jejichž pojetí minulosti je pravděpodobně dosti odlišné od židovské části populace (když pomineme minoritní verze plurality samotných židovských pamětí). Využít termín židovská kolektivní paměť je také ošidné, protože jednak nereflektuje již zmiňovanou pluralitu pamětí a dá se dosti těžce vztáhnout i na celou diasporu i při pominutí okrajových verzí. Bohužel nemám dostatečně hluboké znalosti izraelské společnosti, abych takový termín mohl použít s jistotou, ale osobně bych za dominantní verzi paměti považoval židovsko-aškenázsko-sionisticko-sekulární kolektivní paměť.

pominutí byť ojedinělých a okrajových kritických hlasů, jež nebyly vyslyšeny, umožňuje lehčí útok a snadnější legitimizaci propagované verze.[138] Na celou debatu se tak dá vztáhnout tvrzení, že historické „detaily“ jsou spíše přívěškem než objektem debaty.[139]

Část nových historiků se snaží delegitimizovat celý sionismus buď poukazováním na jeho „zrození v hříchu“, trvalost myšlenek, které nevyhnutelně vedly ke zločinům či poukazováním na jeho kolonialistickou povahu. Opět to zde nemůžeme vztáhnout na celou skupinu, ale můžeme hovořit o tom, jak blízko má každý nový historik k ideálnětypickému názoru o samotných špatných základech sionismu. Delegitimizování sionismu pak otevírá cestu k jiným formám kolektivní identity.

2.5 Kritika nové historiografie, její argumenty a strategie

V předminulé podkapitole jsem se pokusil poukázat na to, že termín nová historiografie je z mnoha důvodu nedostačující a nevhodný. Totéž se dá vztáhnout i na „starou historiografii“ či „novou starou historiografii“, jak Benny Morris nakonec svou definici rozšířil. Tyto dva termíny mají využití jen pro rozlišení toho, z které generace pochází daný kritik nové historiografie. Jinak jsou značně ploché a vůbec nereflektují případná odlišná (ideologická) východiska kritiky.

Vhodným pro kategorizaci kritiky je model Uri Rama[140]. Má však to úskalí, že pokud označíme novou historiografii jako postsionistickou, bude mít např. levicová a palestinská kritika podobu vnitřní kritiky, neboť jejich narativ je buď také postsionistický, nebo k němu má blízko a Ramův model jinou kategorií nedisponuje. Model ale použiji i s vědomím tohoto nedostatku, poněvadž mým cílem je soustředit se na vnitřní izraelskou debatu a ne na její kritiku zvenčí.[141] Kritika z levicovějších pozic,

---

[138] Srov. Gutwein, D. *„Neue Historiographie“ oder die Privatisierung des Gedächtnisses.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 247-255.

[139] Thiel, T. „*Von der Staatsgründung zu den „neuen Historikern“ - Israels Identität im Wandel.“* Hamburg review of social science, 2006, str. 96-97.

[140] Viz pozn. 130.

[141] Pro bližší pohled na palestinskou reflexi fenoménu nové historiografie např. Kabha, M. *A Palestinian Look at the New Historians and Post-Zionism in Israel*. In: Morris, B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor

než zastává samotná nová historiografie, má podobné kontury a kritizuje hlavně nedostatek radikálnosti jejích tezí, je tedy zároveň kritikou staré historiografie.[142] Zajisté si zaslouží, aby jí byla věnována pozornost, ale z důvodů její okrajovosti v akademickém prostředí ji ponechám jako možný objekt zájmu pro další výzkum. Taková kritika většinou vynechává Ilana Pappého, který vychází např. z kritik nové historiografie palestinským historikem Núrem Masalhou nejlépe.[143]

Ostatní kritiku bychom mohli rozdělit do dvou větví. Obranu „staré historiografie" či případně „nové staré historiografie", tedy sionistický protipohyb, a kritiku z pravicových pozic nebo také nesionistickou kritiku. Tu zde krátce zmíním, i když pro ni platí to samé, co jsem zmínil výše. Vede však v souvislosti se společenským pozadím, na kterém se nakonec historiografická debata odehrává, spíše k vyhrocování atmosféry. Neosionistická kritika také kritizuje nedostatek radikálnosti a „dotažení" myšlenek, ale v jiném smyslu. Joram Hazony[144] ve své nedávno vydané knize[145] kritizuje sionismus za to, že je příliš individualistický a materialistický, že odmítá své náboženské tradice a je málo nacionalistický. Proto také označuje novou historiografii jako politický antisionismus, což je kategorie, do které u něj spadá vše, co se nehodí do jeho definice legitimního sionismu, respektive neosionismu pokud použijeme Ramův termín.[146]

Proti neosionismu se vymezují i tradiční konzervativnější kritici nové historiografie, jako je Anita Shapirová, kteří v zásadě starou historiografii brání, i když uznávají její slabiny. Ale počátky sporu se odehrávají především mezi sionistickým a

---

2007, str. 299-318. Pro příklad takové kritiky např. Masalha, Nur. „*New History, Post-zionism and Neo-Colionialism; A critique of Israeli „New Historians".*" Holy Land Studies 10-1. 2011.

[142] Srov. Finkelstein, N.. *Myths, Old and New.* Journal of Palestine studies, sv. 21, č. 1, 1991, str. 66-89; Ben-Dor, O.. *Benny Morris, Islamophobia and the case for the one-state solution.* Holy Land Studies 9-2. 2010.

[143] Nur Masalha např. „*New History, Post-zionism and Neo-Colionialism; A critique of Israeli „New Historians".*" In: Holy Land Sutdies, 2011, str. 38.

[144] A dnes už i Benny Morris, čemuž se ještě budu níže věnovat.

[145] Hazony, Joram. *The Jewish State: The Struggle for Israel's Soul.* New York 2000.

[146] Shapira, A. „*The strategies of historical revisionism.*" Journal of Israeli History: Politics, Society, Culture, 2001, str. 67.

postsionistickým narativem. Fólií sporu, na které se promítají jednotlivé verze, jsou jednak kvůli jeho akademizaci monografie a vědecké časopisy, ale kvůli jeho hlubšímu politicko-společenskému pozadí také izraelské noviny. Spor na stránkách Tikkunu odstartoval Morrisův již několikrát zmiňovaný manifest. Nejvíce se proti němu postavil Šabtaj Teveth, známý Ben Gurionův životopisec. Spor se ve velkém rozsahu vrátil na stránky noviny díky Aharonu Megedovi[147] v roce 1994, kdy dosáhl svého vrcholu na stránkách týdenního magazínu deníku *Ha'aretz*.[148] Meged tvrdě zaútočil na nové historiky s tím, že nazývat jejich práci „vyvracením mýtů by bylo mylné"[149]. Jeho obvinění byla natolik vážná, že jim vytknul, že označováním Izraele za kolonialistický slouží jeho nepřátelům, poněvadž ho tak označují za nehodný pomoci.[150] Meged je ale žurnalista a to, že není historik, bylo také v protiargumentaci řádně využito.

Tato strategie je založena na pocitu jistého stupně reálného ohrožení, kterému je izraelská společnost vystavena. Apelováním na bezpečnost lze snadno zpochybnit legitimitu nových argumentů, bez ohledu na jejich vědecké podložení a bez nutnosti je zpochybňovat vědecky.

Není to ale jediná strategie, nyní se pokusím rozebrat další, které operují především na rovině vědeckosti. Prakticky univerzálně použitelný je argument selektivnosti. Ten je dobře uplatnitelný prakticky na jakoukoliv práci. Umožňuje vytknout necitování nějakého prameny či neuvedení zdroje a označit to za úmyslné zkreslování skutečnosti. Tím samozřejmě nechci popřít, že to tak ve skutečnosti není, jen poukazuji na možnosti této argumentace.

Napadání kvůli údajnému nedostatku vědeckosti má i jiné roviny. Benny Morrisovi se často vytýká, že při mapování vzniku uprchlické krize nevyužívá arabské zdroje, také to, že tak používá i prameny z tzv. druhé ruky. Dalo by se to také zahrnout pod selektivnost, ale při kritice bývá tento argument používán zvlášť. Nové

---

[147] Meged, Aharon. „*The Israeli Suicide Drive*" Haaretz, 10. 6. 1994.

[148] Karsh, E. *Fabricating Israeli History: The New Historians,* Londýn 1999, str. 1.

[149] Meged, A. *„The Israeli Suicide Drive"* Haaretz, 10. 6. 1994, str. 27.

[150] Ram, U. *Zionismus und Postzionismus: Der soziologische Kontext der Historikerdebatte.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 130.

historiografii bývá také vytýkáno, že je stejně tak ideologická jako stará historiografie. Tato kritika pochází především od názorově umírněných sionistů. Radikálnější kritikové samozřejmě nemohou argumentovat stejně, protože by tím uznali ideologičnost historiografie, kterou brání. Tento argument je přirovnává právě k té zakládající nacionalistické historiografii druhé generace, proti které se vymezují. Takto míří především na Ilana Pappého, který je obviňován z toho, že je propagandista a že je ve službách Palestiny. Tím argumentace předpokládá, že ten, kdo píše z pohledu „druhé strany“ nutně nemůže „objektivně“ posoudit danou historickou událost.

V předchozí podkapitole jsem zmínil, že má nová historiografie podle sebe sloužit míru. Z druhé strany jí však je vytýkáno, že dokonce podněcuje válku.[151] K již zmíněné výtce kvůli selektivnosti se dá dodat, že existuje i vyhrocenější kritika, která obviňuje přímo z falzifikací, úmyslného překrucování faktů etc.[152]

Další kritika zdůrazňuje nedostatečné zohlednění kontextu. Vytýká nové historiografii, že nebere v potaz situaci, ve které se tehdejší aktéři nacházeli. Zda vůbec existovala jiná možnost, a že i když je vznik uprchlického problému zajisté morálně problematický, jestli nebyl nakonec nejlepším řešením. Nedostatečné vcítění do situace tehdejších lidí zase ubírá pracím na politickém významu v současnosti. Protože jak může být suchý vědecký přístup, který nedokáže zohlednit širší kontext situace, použitelný při řešení politických otázek, které něco takového nutně vyžadují?

Z další můžeme jmenovat dosti obecnou kritiku, která není nějak specifická pro takový typ sporu. Kritiky rozporů v argumentaci, špatného definování termínů, generalizace a další.

Specifický případ představuje částečně „nevyřčená vnitřní kritika“. Ta je spojena s osobou Bennyho Morrise. Ten, ač byl takříkajíc hlavním protagonistou nové historiografie, prodělal po roce 2000 poměrně radikální názorový obrat. Spojuji ho s vystřízlivěním z nadějí, které byly vkládány v mírový proces po neúspěchu jednání

[151] Bar-On, M. *„Cleansing history of its content; some critical comments on Ilan Pappé's „The Ethnic clearing of Palestine“.”* The Journal of Israeli History: Politics, Society, Culture, 2008, str. 270.

[152] Srov. např. Karsh, E. *Fabricating Israeli History: The New Historians.* Londýn 1999.

v Camp Davidu a se začátkem druhé intifády[153] či také intifády al-Aksá. Morris sice neodvolal žádnou ze svých tezí, ale změnil své politické názory.[154] Stále tvrdí, že volí levici, ale jeho vyjádření značně snižují politickou váhu jeho prací a prakticky ho řadí k neosionismu. V novém vydání svého klasického díla ustupuje od termínu uprchlík a píše, že od něj neupustil jen proto, že je to současný úzus.[155] Morris tvrdí, že nikdy nepřestal být sionistou a kritizuje právě Davida Ben Guriona, že když už začal s transferem Palestinců, tak ho měl dokončit. Uznává morální problematičnost vyhnání, ale tvrdí, že „bylo opodstatněné"[156]. K případům násilí se dá jeho názor shrnout rčením: když se kácí les, létají třísky. Nakonec se jednoznačně vyjadřuje k tomu, na které straně spočívá vina, když říká, že „my jsme ty pravé oběti"[157].

Poměrně konzervativní historik Joav Gelber jednu svoji studii, která se věnuje vývoji izraelské historiografie, opatřil titulem „Od apologetiky k odmítání"[158]. Benny Morris je živoucím důkazem toho, že tato cesta není jednosměrná, ale dá se po ní jít i zpátky.

2.6 Několik závěrečných poznámek k izraelské historiografii

Vzhledem k tomu, že by závěr celé práce měl shrnovat především výsledky komparace v následující kapitole, chtěl bych věnovat krátké zamyšlení ještě samotné izraelské historiografii.

Spor je opravdu spíše politický než vědecký. I když jsou diskutovány některé historické „detaily", základní skutečnosti, jako že například docházelo k případům vyhnání, jsou prakticky nerozporovány a ani kritici nové historiografie nevytvářejí

---

[153] Druhá intifáda probíhá mezi léty 2000-2005. Jednání v Camp Davidu probíhala v červenci 2000 ještě před začátkem intifády.

[154] Shavit, A. "*Survival of the fittest*." Haaretz. 8. 1. 2004.

[155] Morris, B. *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, New York 2004, str. 8.

[156] Shavit, A. "*Survival of the fittest*." Haaretz. 8. 1. 2004.

[157] Ibidem.

[158] Gelber, Y. *Die Geschichtsschreibung des Zionismus. Von Apologetik zu Verleugnung*. In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 15-45.

radikálně jiný obraz.[159] Zásadním problémem diskuse je to, že vstup do arény, kde se spor odehrává, nutně řadí např. historika na nějakou „stranu“ a přispívá tak spíš k radikalizaci. Místo hledání *middle ground* toto vede k polarizaci nových účastníků diskuse a škodí vědeckému výzkumu, neboť je to spor především politický a identitární. Práce tak nejsou hodnoceny podle toho, jak jsou kvalitní, ale podle toho, k jaké straně autor patří.[160] To vede ke strachu mladých akademiků při výběru tématu, aby „nebyli identifikováni s jedním z „táborů““[161]. Zvlášť když podle názor např. Anity Shapirové, žádný *middle ground* neexistuje.[162]

Zde je vhodné zmínit spor o diplomovou práci Teddyho Katze z roku 2000, kdy po protestech členů jednotky izraelské armády, jejichž jednání za války o nezávislost se práce věnuje, dokonce izraelský soud posuzoval „správnost“ historické interpretace a na jeho nařízení musel autor práci přepracovat.[163]

Komunikace obou stran připomíná často jednak „dialog hluchých“[164] a jednak mnohdy nesplňuje ani minimální úroveň akademické diskuse.[165] Spor je také stále v zajetí izraelského pohledu a především je v zajetí posuzování viny.[166] Úskalí této situace dokazuje Amnon Raz-Krakotzkin na diskusi o vztahu sionismu a kolonialismu. Tvrdí, že se sionismus nedá s kolonialismem ztotožnit, ale když je chápána případná analýza, která se snaží prozkoumat společné prvky, jako zpochybnění celého narativu,

---

[159] Raz-Krakotzkin, A. *Historisches Bewußtsein und historische Verantwortung.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 191.

[160] Kimmerling, B. *Benny Morris‘ Shocking Interview.* In: Logos 3. 1, 2004, str. 1.

[161] Ibidem: 1.

[162] Shapira, A. „*The strategies of historical revisionism.*“ Journal of Israeli History: Politics, Society, Culture, 2001, str. 75.

[163] Ibidem: 62.

[164] Shlaim, A. *The Debate about 1948*. In: Morris, B. (ed.) *Making Israel,* Ann Arbor 2007, str. 131.

[165] Srov. Morris, B. “*Undeserving a Reply.*” Middle East Quarterly, sv. 3, č. 3, str. 51. 1996. Karsh, E. „*The Unbearable Lightness of My Critics.*“ Middle East Quarterly. 2002.

[166] Raz-Krakotzkin, A. *Historisches Bewußtsein und historische Verantwortung.* In: Schäfer ,B. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit,* Frankfurt am Mein 2000, str. 193-194.

tak diskuse o vině brání nejen akceptovat, ale dokonce i zkoumat případné kolonialistické aspekty sionismu.[167]

Jedno z možných východisek z dialogu hluchých, a to i na úrovni dialogu historiografie izraelské a palestinské, představuje výzva, aby se přistoupilo k psaní dějin regionu[168], neboť i dnes je diskuse v zajetí klišé tradičních narativů. Při vyvracení mýtů např. o vyhánění Palestinců není hlavní sdělení Morrisovy práce v tom, co se dělo s Palestinci během války o nezávislost, ale jakou vinu má Izrael na vzniku uprchlického problému. Pokud má nová historiografie opravdu napomoci míru, jak tvrdí Morris, tak musí zahrnovat i Palestince.[169] Ale i palestinská strana si v takovém případě musí projít cestu „od apologetiky k odmítání" tradičního narativu oběti. Proud podobný izraelské nové historiografii však v palestinské historiografii zatím neexistuje, i když se objevují hlasy volající po reevaulaci tradičního vyprávění.[170]

Tuto cestu zastupuje ojedinělý hlas Amnona Raz-Krakotzkina. Podle jeho názoru směřuje správná cesta v izraelské diskusi k psaní dějin celého regionu. Ty totiž nejsou vylučující jako národní dějiny, ale inkluzivní. A protože je historiografická debata odrazem debaty politické, tak by mohli její účastníci nakonec dojít ke stejnému poznání, a to, že řešení, pokud má být mírové, musí být binacionální a nakonec musí spojit rozdělené národní narativy ve společné regionální, nikoliv národní dějiny.

---

[167] Ibidem: 193-194.

[168] Myšleno dějiny celé Palestiny, v českém kontextu zemské dějiny.

[169] Ibidem: 197.

[170] Kabha, M. *A Palestinian Look at the New Historians and Post-Zionism in Israel*. In: Morris, B. (ed.) *Making Israel*, Ann Arbor 2007, str. 314.

3. Komparace českého a izraelského revizionismu poválečné historie

3.1 Několik poznámek k vývoji české debaty o „odsunu“[171]

Izraelská debata je ve své hloubce v českém prostředí prakticky neznámá, a proto jsem ji věnoval poměrně rozsáhlý prostor. I tak jsem ale takříkajíc pouze klouzal po povrchu obrovské produkce, která je sporným tématům věnována. To už se nedá příliš říci o samotné reflexi způsobů psaní o dějinách, jíž je věnována mnohem menší pozornost.

České debatě o odsunu již byla věnována rozsáhlá řada prací.[172] [173] V současnosti je produkce týkající se odsunu snad už pro jednotlivce nezpracovatelná či by vyžadovala mnohaletou pozornost. S ohledem na asymetričnost komparace načrtnu samostatně pouze čistě základní kontury debaty, jak od udání odsunu probíhala.

Odsun se začal diskutovat na stránkách novin daleko dříve, než se dostal do středu pozornosti historiografie. Kritickým názorům učinila přítrž změna režimu a návrat kritického zkoumání předznamenala až pionýrská práce Milana Hübla v roce 1958, který ve své disertaci vyčlenil právě odsunu několik kapitol.[174] Otázka se ale začala v historiografii skutečně otevírat až v šedesátých letech díky reformním historikům a nakonec se dočkala pozornosti i propagandistické oficiální historiografie, i když monografie, která by se zabývala odsunem jako fenoménem *sui generis* nakonec nevznikla.[175] [176]

---

[171] I když přikládám pojmu odsunu hodnotové zabarvení, které ho zbavuje negativních konotací oproti třeba „vyhnání“ či popisnější formě „transfer“, budu ho zde používat zejména proto, že ho považuji v českém prostředí za zažité.

[172] Nekomentovaná bibliografie např. *Vysídlení Němců z Československa: Výběrová bibliografie literatury z let 1945-2001.* In: *Soudobé dějiny*, roč. 9, č. 1 (2002), str. 168-186.

[173] Např. Kopeček, M. Kunštát, M. „“*Sudetoněmecká otázka“ v české akademické debatě po roce 1989.*“ Soudobé dějiny, č. 3, str. 293-318. 2003; Spurný, M. “*Naše otázka. Patnáct let diskusí o odsunu.*“ Souvislosti č. 3. 2005. Dostupné na: http://www.souvislosti.cz/clanek.php?id=327 (cit. 27. 7. 2015).

[174] Otáhal, M. *Úvod*. 3 In: Černý, B. a kol. (eds.) *Češi, Němci, Odsun. Diskuse nezávislých historiků*, Praha 1990, str. 3.

[175] Kopeček, M. Kunštát, M. „“*Sudetoněmecká otázka“ v české akademické debatě po roce 1989.*“ Soudobé dějiny, č. 3, 2003, str. 298.

Opětovný předěl značí nástup tzv. normalizace po srpnu 1968, který prakticky zastavil rozvíjející se výzkum. Prostředky režimu samozřejmě nedokázaly v podobném duchu ovlivnit vývoj v exilu. Exil však nedokázal dění v Československu příliš ovlivňovat, jeho produkce vznikala mimo příslušné československé sféry a má tak povahu podobnou např. pracím palestinských historiků na historiografii v Izraeli. Budu se jí proto v komparaci věnovat minimálně, nanejvýš právě v takovémto srovnání.

„Debata v disentu (…) měla převážně morálně-politický charakter, neboť žádný ze zúčastněných neměl přístup k dostatečně široké pramenné základně ani novější zahraniční literatuře.“[177] Historiografie se opět začala věnovat tématu až po roce 1978. Věc se současně živě diskutovala také v disentu. Historiografie zde hraje spíše konzervativnější roli, kdy historici „upozorňují na to, že leckterá výhrada je jednostranná, že nám Čechům tak radikálně sebemrskačský postoj uškodí, že leccos z oněch (…) tezí není dostatečně prověřené a dokázané, že chybí heuristika.“[178]

Diskuse tehdy utichla na počátku osmdesátých let,[179] ale právě osmdesátá léta nabídla nové generaci historiků možnosti, i když omezené, pro bádání o této tématice, které „přineslo své plody v prvních letech po pádu komunistického režimu“[180]. Rok 1989 přinesl značné oživení staré diskuse, které probíhala zjednodušeně mezi kritiky a obhájci odsunu.[181]

Popsal jsem zde opravdu jen základní rysy debaty. Její podrobnější analýza není cílem mé práce a pro proniknutí do hloubi diskuse doporučuji například výše citované práce či odkazy na ně.

---

[176] Když pomineme monografii Radomíra Luži *The Transfer of the Sudeten Germans* (1964, Londýn), kterou nezahrnuji z důvodů popsaných níže.

[177] Kopeček, M. Kunštát, M. „“*Sudetoněmecká otázka“ v české akademické debatě po roce 1989.*“ Soudobé dějiny, č. 3, 2003, str. 299.

[178] Spurný, M. “*Naše otázka. Patnáct let diskusí o odsunu*.“ Souvislosti. (cit. 27. 7. 2015)

[179] Křen, J. *Doslov*. In: Černý, B. a kol. (eds.) *Češi, Němci, Odsun. Diskuse nezávislých historiků*, Praha 1990, str. 362.

[180] Kopeček, M. Kunštát, M. „“*Sudetoněmecká otázka“ v české akademické debatě po roce 1989.*“ Soudobé dějiny, č. 3, 2003, str. 299.

[181] Ibidem: 296-297.

3.2 Revize historie v Česku a v Izraeli

Komparace analogických historických situací, kterou jsem vymezil v části věnované metodologii „je nejvyšším a nejdůležitějším případem užití komparativní metody, poněvadž nám otevírá cestu k postižení hlubších souvislostí historického vývoje, k objasnění jeho dílčích zákonitostí“[182]. Na druhou stranu může vést její „živelné využití může vést k nesprávným výsledkům“[183]. Doufám tedy, že ve zbývající části této kapitoly dostojím spíše té pozitivní stránce této komparativní metody.

Debaty v Česku a Izraeli mají pozoruhodné společné rysy, přesto se jejich kontext významně liší. Níže se budu snažit objevit charakteristické rysy takové diskuse a vůbec přesněji identifikovat to, jaký druh diskuse je vlastně podroben revizi. Kvůli možnosti jednoduššího srovnání omezím předmět srovnávání pouze na jediné téma v obou historiografiích, tedy debatu o „odsunu“ a spor o palestinský exodus.

Události, které jsou později tematizované, se odehrávají krátce po skončení druhé světové války. A v obou případech byly kriticky reflektovány krátce poté, co k nim došlo, i když ne na akademické úrovni, ale v novinách či literatuře a také pouze okrajově. Ale ani v Izraeli, ani v Československu se skrovná raná kritika nerozvinula do širší kritické diskuse. V Československu ji zamezil nástup komunistického režimu a v Izraeli se omezila na vyloučené ostrůvky a společnost vykazovala neobyčejnou schopnost při diskutování vytěsnit prvky, které v zásadě zpochybňují některé její základní mýty. Pokud kritické prvky byly součástí diskuse, dominantní paměť rychle uplatnila schopnost zapomínání, jak dokazují příklady v příslušné kapitole věnované izraelské historiografii.

Otázkou je, zdali by se kritická diskuse v Československu rozvinula v širším měřítku i bez zavedení praktik, které i jejímu omezenému vedení zabraňovaly. Pravděpodobně by v tu chvíli dopadla spíše jako v Izraeli, kde již zmíněné „ostrůvky“ nedokázaly působit na společnost s větším dosahem.[184]

---

[182] Hroch, M. *Komparativní metoda*. In: Hroch, M. a kol. *Úvod do studia dějepisu*, Praha 1985, str. 237.

[183] Ibidem: 234.

[184] Srov. Spurný, M. “*Naše otázka. Patnáct let diskusí o odsunu*.“ Souvislosti. (cit. 27. 7. 2015)

V Československu i v Izraeli se vytvořila oficiální historická interpretace daných událostí již krátce po jejich skončení. Případným alternativám nebyl umožněn vlastní vstup do veřejného prostoru. Obé interpretace zapadaly do dominantních národních narativů a vzájemně se podporovaly se základními mýty.

Nebudu zde analyzovat to, kdy se objevují okrajové alternativní interpretace jako např. v disentu či u lidí napojených na Matzpen[185], ale především o interpretace z akademické sféry, které už mají podstatnější dosah. Dosah nějaké narativní interpretace lze také posuzovat pouze v tom případě, kdy existuje nějaká konkurenční.[186] To ale neznamená, že nepovažuji myšlenkový vývoj, který předcházel hlavním diskusím za důležitý. V mnohém na sebe navazují, i když je to místy popíráno.[187]

Raná kritika i ojedinělé hlasy ukazují, že hegemonie v Česku i v Izraeli nedokázaly plně ovládnout společnost. Role toho, jestli bylo dané státní uspořádání autoritativní či liberální, tak patrně není příliš velká. Kritické etizující hlasy i přes znemožnění veřejného vedení debaty pak vykrystalizovaly právě v disentu či v krajně levicovém Matzpenu. Na produkci „druhé strany“, myšleno německé či palestinské, nebyl brán zřetel.

V Československu se začínají události, které jsou později podrobeny zásadní revizi, tematizovat v akademické sféře v průběhu šedesátých let. V Izraeli je vyprávění o válce o nezávislost integrální součástí nejdůležitější, z pohledu Židů, události dějin moderní Palestiny. Přesto je palestinský exodus prakticky ignorován a při nutném zmínění prezentován pouze krátce a nekriticky. Je nutné poznamenat, že je to v Izraeli doba především druhé generace v použitém modelu, která nemá většinově oporu

[185] Viz pozn. 67. Pozici Matzpenu vůči sionistické hegemonii považuji za podobnou pozici disentu vůči socialistické hegemonii.

[186] Horský, J. 130 *Narativistická kritika dějepisectví a rozhraní mezi historiografií a (přírodní) vědou a mezi dějepisnou konstrukcí a literární fikcí.* In: Dějiny - Teorie - Kritika, 2013, str. 130.

[187] Zde myslím především kritiku izraelské nové historiografie vůči Ha-šomer ha-ca’ir.

v akademické historiografii, tudíž je pro toto období srovnání poněkud nepatřičné. Ani v jednom případě doba nepřála monografickému zpracování problému.[188]

V sedmdesátých a osmdesátých letech byla historiografie v Československu spíše hlasem tradice proti etizujícím hlasům v disentu.[189] A to navzdory tomu, že právě v šedesátých letech právě někteří historikové přispěli k postupnému navracení tématu do veřejného prostoru.[190] S jeho opětovným návratem se ale musela historiografie vyrovnat a osmdesátá léta zažila nové počátky zkoumání tématu.

Nástup třetí generace v Izraeli se nesl již ve zmíněném duchu akademizace historiografie. Neprojevil se však v kritickém přístupu k otázce vzniku uprchlického problému, ale postupně v řadě dalších témat. Rozpad tradiční sionistické hegemonie by možná vedl k rozpadu reálného monopolu na interpretaci i v tomto případě a nebylo by třeba „zásahu zvenčí“ v podobě nových historiků.

Obě diskuse jsou odstartovány poměrně náhle. Opakuji, že nechci zlehčovat předchozí vývoj, ale jsou kvalitativně odlišné, co se týče jejich rozsahu i dosahu. V Izraeli je přelomem rok 1988 a v Československu a později České republice rok 1989. Zde to souvisí s rozpadem předcházející politické hegemonie. Česko už tuto situaci jednou zažilo a hypotetické uvolnění, které mohlo nastat po roce 1968, by pravděpodobně vedlo, i když pomaleji, ke stejné diskusi jako po roce 1989. Byla tedy uměle odsunuta.

Otázkou je, co vedlo v Izraeli k opoždění této diskuse, i když by jeho liberální uspořádání vedlo k zdánlivému dojmu, že by měla kritická diskuse vykrystalizovat dříve než v Československu. Předně jde o vyhrocenější atmosféru ve společnosti, co se týče pocitu ohrožení. Několik konfliktů, ale také delší existence budovatelského étosu, posilovalo tradiční historickou interpretaci. Oproti tomu se československo-německé vztahy rychleji „normalizovaly“ (a to i v případě Spolkové republiky Německo). Dalším

[188] Kopeček, M. Kunštát, M. „“*Sudetoněmecká otázka“ v české akademické debatě po roce 1989.*“ Soudobé dějiny, č. 3, 2003, str. 298.

[189] Spurný, M. “*Naše otázka. Patnáct let diskusí o odsunu*.“ Souvislosti. (cit. 27. 7. 2015)

[190] Ibidem.

faktorem by mohlo být pozdější uskutečnění cílů židovského národního hnutí, přičemž nadšení z úspěchu zvyšovalo rezistenci vůči snaze o kritický přístup.

Níže sleduji trajektorie historiografických diskusí od výše zmíněného přelomu. V obou případech je debata především bipolární a jde především o posouzení viny či nevinny. Na české straně jsou to, samozřejmě zjednodušeně, „kritici“ a „obhájci“ odsunu[191], na izraelské „stará“ a „nová“ historiografie, které většinově odlišuje to, kde vidí vinu za vznik palestinského uprchlického problému. I když jsou východiska aktérů debaty často velice odlišná, co se týče míry kritiky či obhajoby, už pouhý vstup do této arény je nutí přiklonit se na nějakou stranu a zvolit určitou strategii.

Tyto diskuse se často prolínají s debatou politickou, protože jsou také inherentně její součástí. Historikové vstupují z pozice historiografie, která není explicitně politická, do debaty v různých neodborných periodikách a médiích a zasahují do ní. Jde o souboj narativních interpretací o ovládnutí veřejného prostoru a o obsah kolektivní paměti. Historikové do debaty vstupují z pozice často jako „exkluzivní soudci dějin“[192]. Zároveň je místy kritizován tzv. moralizující či etizující přístup a to i v odborné sféře.

V odborné sféře diskuse neprobíhá místy tak, aby jí dostála. Shazování výsledků práce díky jednoduchému obvinění z ideologické podjatosti, urážky a neochota diskutovat nejsou výjimkou. V obou zemích připomíná již zmíněný „dialog hluchých“. Strategie kritiky jsou také podobné. Vytýkání selektivního přístupu, nedostatečného zdůraznění kontextu a vcítění se do tehdejší doby, také omezení problému na ústřední osobu (Edvard Beneš, David Ben Gurion), operování s pojmem pravdy a již zmíněné útoky *ad hominem*. Strategie, které jsou ještě mnohem bohatší, slouží především k delegitimizaci kritizované historické interpretace a posílení pozice té, kterou zastupuje samotný kritik.

Aktéři historické debaty zde často opomíjí to, že i když historický výzkum postupně přispívá k většímu poznání minulosti, tak se diskuse v podobných rysech odvíjela i bez současných nových znalostí. To podporuje dojem, že spory o historické

[191] Kopeček, M. Kunštát, M. „“*Sudetoněmecká otázka“ v české akademické debatě po roce 1989.*“ Soudobé dějiny, č. 3, 2003, str. 296-297.

[192] Ibidem: 310.

„detaily“ mohou zastiňovat skutečnou podstatu sporu a to interpretaci diskutovaných událostí ve svém celku, přičemž tyto historické „detaily“ jsou spíše přívěškem této debaty. Jde tedy spíše o diskusi o hodnotách, jejíž součástí je debata o historii, než naopak.[193] V tomto smyslu historikové debatu místy odklánějí z tohoto pole, kdy akademická argumentace odmítá morální odsudky a snaží se problém historizovat. Oddělit odbornou debatu od moralizující však u tématu s tak vysokým aktualizačním potenciálem zkrátka nejde a snažit se o to, je v současné situaci marné.

Je třeba vyzdvihnout i to, jak historiografie do debat pozitivně přispěla. Přispěla k většímu poznání daných událostí a místy uklidňovala politické vášně.[194] V Izraeli se snažila přispět k mírovému procesu a v Česku napomohla k vytvoření společných institucí a posléze i vyústila v jeden případ společného pohledu na minulost.

Zásadní rozdíl mezi trajektoriemi české a izraelské debaty je však v tom, kam směřují. Poměrně klidný vztah mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo nenahrává vyhrocování debaty. Přestože se může zdát, že „se léta diskutuje, avšak jako by diskuse nikam nevedla“[195], tak ztrácí charakter českého monologu a pokud nedojde k zhoršování atmosféry v mezinárodní sféře a růstu nacionalistických tendencí, tak by mohla debata přestat vykazovat i svou dichotomii.[196]

O Izraeli asi nemůžeme vyslovit tak optimistickou prognózu. Vyhrocování situace na Blízkém a Středním východě jistě nepovede ke snížení pocitu ohrožení v izraelské společnosti. Opakující se konflikty s palestinskými hnutími a růst neosionismu nepřispívají posunutí značně polarizované debaty do *middle ground*. To je vidět na osobě Bennyho Morrise, jež prodělala změnu stanoviska díky vnějším příčinám.

I přes to vidíme v obou diskusích snahy, které se snaží vymanit z jednoduchého konceptu posuzování viny a „bludných kruhů jednotlivých etnohistorií“[197], kde by oběti

[193] Ibidem: 316

[194] Ibidem: 307.

[195] Ibidem: 316.

[196] Ibidem: 315.

[197] Ibidem: 302.

tehdejších činů nebyly jen figurkami v rukou tehdejších aktérů, a byl by tak vyprávěn celý příběh a nikoliv jen jeho část.

Na konci této kapitoly bych chtěl dostát otázce, jaký druh diskuse je vlastně podroben revizi. Myslím, že odpověď je složitější, než jen ta, že to je diskuse o nedávné historii. Tato diskuse má naprosto explicitní formu soupeření. A to o podobu kolektivní paměti, či o to, která z pamětí bude tou dominantní. Jaké události a s jakou interpretací bude zahrnovat. O obranu základních národních mýtů a o útok na ně. To jsou naprosto zásadní spory a každý, kdo vstupuje do arén veřejného prostoru, si toto musí uvědomovat. Tedy i se snahou o čistě vysvětlující odborný přístup je takový historik do těchto sporů zapojen a v takovém případě spíše brání snaze o vyrovnání se s minulostí skrýváním se v akademické části debaty.[198]

[198] Spurný, M. "*Naše otázka. Patnáct let diskusí o odsunu*." Souvislosti. (cit. 27. 7. 2015)

4. Závěr?

Prezentované diskuse v historiografii jsou odrazem širších procesů v obou zemích. Nejsou čistě odbornými spory a jejich aktéři by to také měli reflektovat. K tomu by měla patřit schopnost akceptovat to, že nemají monopol na výklad historie a nedisponují výhradním právem na posuzování té „správné“ interpretace událostí. Diskuse spojují společné prvky, ze kterých by se daly díky dalšímu ověření v podobných případech vyvodit obecné rysy takovýchto druhů diskusí.

Mezi ně patří i má úvodní teze. V obou případech došlo k artikulaci alternativních interpretací ve veřejném prostoru až po rozpadu předcházející politické hegemonie. Tyto alternativní interpretace byly výrazem snahy o rozložení některých fundamentálních mýtů a přepis kolektivní paměti, případně o změnu identity. V obou zemích tyto snahy probíhají i na jiných rovinách. Těm izraelským jsem se věnoval v příslušné kapitole, v Česku jde například o mýtus oběti, jehož protireakce je vidět na diskusi o koncentračních táborech v Letech a Hodonínu u Kunštátu.

Hlavním rysem sporů je snaha delegitimizovat odlišné historické interpretace, která má svůj odraz i ve sféře politiky. Ale zde se tak děje často například pomocí argumentů vědeckosti a objektivity. Tyto strategie kritiky, které operují s pojmem pravdy a obviňováním z různých forem ideologické podjatosti však nutně nemohou nikam vést, nepředstavují východisko pro plodnou diskusi obou stran. Pokud bylo vytvořeno publikum, které umožnilo artikulaci alternativních verzí ve veřejném prostoru, tak tyto strategie nepovedou k vyloučení těchto interpretací z veřejného prostoru. To by umožnil až zánik takového publika.

Takové diskuse představují pro historiky ideální příležitost vstoupit do veřejného prostoru a snažit se ovlivnit směřování společnosti. Být hlasem, který vyzývá k opatrnému posuzování hodnot, na niž chceme, aby stála naše společnost, a k adekvátní reflexí minulých událostí. Možnost propagovat vymanění z obyčejné diskuse o míře či existenci viny, a priori nezlehčovat tehdejší situaci ani však nerezignovat na hodnoty, podle kterých bychom takovou situaci posuzovali dnes. Možnost humanizovat oběti tehdejších událostí a nedělat z nich statisty v národním narativu. A právě možnost vyslyšet volání po psaní dějin inkluzivních a nikoliv čistě národních. To je také jedno z nebezpečí vyhrocování atmosféry ve společnosti, která pak může vést k artikulaci

silně nacionalistických narativů i v akademické sféře, jež tak poskytuje legitimizaci pro artikulaci i ve zbytku veřejného prostoru.

Historik by však s takovou svou snahou samozřejmě neměl opustit standardy akademické práce. Za předpokladu jejich zachování ale může směřovat k ideálu kritického intelektuála a zpochybňovat zjednodušující interpretace, exkluzivistické narativy, rezidua předcházejících hegemonií a také nejen národní mýty. Nemělo by to ale skončit pouhým přehozením hodnotících znamének, nahradit výše jmenované příklady jejich protějšky by nevedlo k vyváženějšímu pohledu na minulost.

Seznam literatury a pramenů

BAR-ON, Mordechai. "*Cleansing history of its content; some critical comments on Ilan Pappé's „The Ethnic clearing of Palestine"*." The Journal of Israeli History: Politics, Society, Culture 27-2, str. 269-275. 2008.

BEN-DOR, Oren. „*Benny Morris, Islamophobia and the case for the one-state solution*." Holy Land Studies 9-2. 2010.

BRENNER, Michael. MYERS, David N. (ed.) *Jüdische Geschichtsschreibung heute: Themen, Positionen, Kontroversen.* Mnichov 2002.

ČERNÝ, Bohumil, KŘEN, Jan, KURAL, Václav, OTÁHAL, Milan. (eds.) *Češi, Němci, Odsun: Diskuse nezávislých historiků*. Praha 1990.

FINKELSTEIN, Norman. "*Myths, Old and New.*" Journal of Palestine studies, sv. 21, č. 1, str. 66-89. 1991.

FLAPAN, Simha. *The Birth of Israel. Myths and Realities.* New York 1983.

GILBERT, Martin. *Izrael - Dějiny.* Praha. 2002.

KARSH, Efraim. „*Rewriting Israel's history.*" Middle East Quarterly 3-2. 1996.

KARSH, Efraim. *Fabricating Israeli History: The New Historians.* Londýn 1999.

KARSH, Efraim. „*Resurrecting the myth; Benny Morris, the Zionist Movement and the „Transfer" idea.*" Israeli Affair 11-3. 2005.

KARSH, Efraim. *Palestine Betrayed*. New Haven 2010.

KARSH, Efraim. „*The unbearable lightness of my critics*." Middle East Quarterly. 2002.

KIMMERLING, Baruch. *Academic History Caught in the Cross-Fire: The Case of Israeli-Jewish Historiography*. History and Memory, sv.7, č. 1, str. 41-57. 1995

KIMMERLING, Baruch. "*Benny Morris' Shocking Interview.*" Logos 3. 1. 2004.

KOPEČEK, Michal, KUNŠTÁT, Miroslav. "*"Sudetoněmecká otázka" v české akademické debatě po roce 1989.*" Soudobé dějiny, č. 3, str. 293-318. 2003

MASALHA, Nur. „*A critique on Benny Morris*.“ Journal of Palestine Studies. 1991.

MASALHA, Nur. *Expulsion of the Palestinians: The Concept of „Transfer“ in Zionist Political Thought, 1882-1948*. Washington D.C. 1992.

MASALHA, Nur. „*New History, Post-Zionism and Neo-Colonialism; a critique of Israeli „New Historians.*“ Holy Land Studies 10-1. 2011.

MASALHA, Nur. *The Politics of Denial*. Londýn 2003.

MORRIS, Benny. „*The New Historiography. Israel Confronts Its Past*.“ Tikkun, str. 19-23, 99-102. 1988.

MORRIS, Benny. „*Refabricating 1948.*“ Journal of Palestine Studies, sv. 28, č. 2, 81-95. 1998.

MORRIS, Benny. *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*. New York 2004.

MORRIS, Benny. „*Politics by other means*.“ The New Republic. 22. 3. 2004.

MORRIS, Benny. (ed.) *Making Israel*. Ann Arbor. 2007.

MORRIS, Benny. *1948. A History of the First Arab-Israeli War.* New Haven. 2008.

MORRIS, Benny. *One state, two states: Resolving the Israel/Palestine Conflict.* New Haven. 2009.

MORRIS, Benny. “*Response to Finkelstein and Masalha*.” Journal of Palestine Studies, sv. 21, č. 1, str. 98-114. 1991.

MORRIS, Benny. „*The liar as hero*.“ The New Republic. 2011.

MORRIS, Benny. “*Undeserving a Reply*.” Middle East Quarterly, sv. 3, č. 3, str. 51. 1996.

MYERS, David. RUDERMAN, David. (ed.) *The Jewish Past Revisited: Reflections on Modern Jewish Historians.* Yale 1998.

PAPPÉ, Ilan. *Britain and the Arab-Israeli conflict 1948-51.* New York 1988.

PAPPÉ, Ilan. "*Fifty Years Through the Eyes of "New Historians" in Israel.*" Middle East Report, č. 207, str. 14-23. 1998.

PAPPÉ, Ilan. „*Humanizing the text; Israeli „New History" and the trajectory of the 1948 historiography.*" Radical Historical Review 86. 2003.

PAPPÉ, Ilan. „*Response to Benny Morris' „Politics by other means".*" The Electronic Intifada. 2004.

PAPPÉ, Ilán. „*The 1948 Ethnic Cleansing of Palestine.*" Journal of Palestine Studies 36, č. 1, 6-20. 2006.

PAPPÉ, Ilan. *The Ethnic Cleansing of Palestine.* Oxford 2006.

PAPPÉ, Ilan. *The Making of the Arab-Israeli Conflict, 1948-1951.* Londýn/New York 1992.

PENSLAR, Derek J., SHAPIRA, Anita. (ed.) *Israeli Historical Revisionism: From Left to Right.* New York. 2003.

SHAPIRA, Anita. „*The Past is not a foreign country. The failure of Israel's new historians to explain war and peace.*" The New Republic. 29. 11. 1999.

SHAPIRA, Anita. „*The strategies of historical revisionism.*" Journal of Israeli History: Politics, Society, Culture 20-2, str. 62-76. 2001.

SHAVIT, Ari. "*Survival of the fittest.*" Haaretz. 8. 1. 2004.

SHLAIM, Avi. *Collusion across the Jordan. King Abdullah, the Zionist Movement, and the Partition of Palestine.* New York 1988

SHLAIM, Avi. „*The debate about 1948.*" International Journal of Middle East Studies 27, č. 3, str. 287-304. Srpen 1995.

SHLAIM, Avi. „*A totalitarian concept of history.*" Middle East Quarterly 3, č. 3, str. 52-55. Září 1996.

SHLAIM, Avi. „*The war of the Israeli Historians.*" Annales 59-1. 2004.

SCHÄFER, Barbara. (ed.) *Historikerstreit in Israel. Die neuen Historiker zwischen Wissenschaft und Öffentlichkeit.* Frankfurt am Mein 2000.

SPURNÝ, Matěj. "*Naše otázka. Patnáct let diskusí o odsunu.*" Souvislosti č. 3. 2005. Dostupné na: http://www.souvislosti.cz/clanek.php?id=327 (27. 7. 2015).

THIEL, Thorsten. „*Von der Staatsgründung zu den „neuen Historikern - Israels Identität im Wandel*." Hamburg review of social science 1, č. 1, 64-104. 2006.

diplomové práce

NAUTA, Bernard. *Politics and History: The trajectories of revisionist challenges in Israel and the US*. 2012.

WESTBYE, Tor. *The Historiography of Israel's New Historians; rewriting the history of 1948*. 2012

teoretické práce

ANDERSON, Perry. "*The Antinomies of Antonio Gramsci.*" New Left Review I/100, str. 5-78. 1976.

BARŠA, Pavel. "*Paměť národa a vědění historie.*" In: POLIAKOVÁ, Martina, RAŠKA, Jakub, SMYČKA, Václav (eds.). *Uzel na kapesníku - Vzpomínka a narativní konstrukce dějin*. Str. 38-47. Praha 2014.

GRAMSCI, Antonio. *Sešity z vězení.* Praha 1959.

GRAMSCI, Antonio. *Základy politiky.* Praha 1967.

HABERMAS, Jürgen. *Strukturální přeměna veřejnosti*. Praha 2000.

HORSKÝ, Jan. *Narativistická kritika dějepisectví a rozhraní mezi historiografií a (přírodní) vědou a mezi dějepisnou konstrukcí a literární fikcí.* Dějiny - Teorie - Kritika č. 1, str. 126-136. 2013.

HROCH, Miroslav. (ed.) *Pohledy na národ a nacionalismus. Čítanka textů.* Praha 2003.

HROCH, Miroslav a kol. *Úvod do studia dějepisu.* Praha 1985.

LACLAU, Ernesto a MOUFFE, Chantal. *Hegemonie a socialistická strategie: Za radikálně demokratickou politiku.* Praha 2014.

LÜDTKE, Alf. (ed.) *Herrschaft als soziale Praxis: historische und sozial-antropologische Studien*. Göttingen 1991.

NORA, Pierre. *Mezi pamětí a historií*. In: MAYER, Francoise (ed.) *Politika paměti*. Cahiers du CEFRES, č. 13, 1998, str. 8-18.

SKOCPOL, Theda a SOMERS, Margaret. "*The Uses of Comparative History in Macrosocial Inquiry.*" Comparative Studies in Society and History, sv. 22, č. 2, str. 174-197. 1980.

STORCHOVÁ, Lucie a kol. *Koncepty a dějiny*. Praha 2014.

ŠMIDRKAL, Václav. „*Historická komparace a její alternativy*." In: SKÁLOVÁ, Barbora a kol., *Vybrané metodologické problémy mezinárodních teritoriálních studií*, str. 79-96. Praha 2011.